

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра
на тему **ОСОБЛИВОСТІ МІЛІТАРНИХ ЛЕКСИКО-
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
ТА СПЕЦИФІКА ЇХНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ****

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359 ап-3
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша - англійська
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Власенко Катерина Андріївна

Керівник к.ф.н.Погонець В.В.

Рецензент к.ф.н., доц. Запольських С.П.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська

Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

**В. о. завідувача
кафедри теорії та
практики перекладу
з англійської мови
Запольських**

С.П. _____

«_____» _____

20__ року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

ВЛАСЕНКО КАТЕРИНИ АНДРІЇВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Особливості мілітарних лексико-фразеологічних одиниць сучасної англійської мови та специфіка їхнього перекладу»

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) к.ф.н Погонєць Вікторія

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «4» травня 2020 року № 511 – с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 26.11.2020

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) теоретичні засади дослідження мілітарної лексики та фразеології англійської мови, особливості перекладу лексики та фразеологізмів мілітарної тематики з англійської мови

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) дати визначення спеціальної лексики військової сфери; проаналізувати лексику та фразеологізми військової тематики; виявити семантичні особливості лексичних одиниць; систематизувати фразеологічні одиниці.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Погонець В. В., ст. викл.	09.06.2020	09.06.2020
Розділ 1	Погонець В. В., ст. викл.	02.09.2020	02.09.2020
Розділ 2	Погонець В. В., ст. викл.	01.10.2020	01.10.2020
Висновки	Погонець В. В., ст. викл.	20.10.2020	20.10.2020

6. Дата видачі завдання

04.02.2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	лютий – квітень 2020	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2020	виконано
3	Написання вступу	червень 2020	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2020	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2020	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2020	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2020	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад-грудень 2020	виконано
9	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ К.А. Власенко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ В. В. Погонець
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ В. В. Погонець
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 72 стор., 79 джерел.

Об'єктом дослідження стали лексика та фразеологізми військової тематики англійської мови.

Метою дослідження є встановлення особливостей лексики та фразеологізмів військової тематики з сучасної англійської мови та їх переклад.

Отримані результати: Можна зробити висновок, що військова лексика як один із підвидів спеціальної лексики характеризується наявністю не лише термінів, скорочень та кліше, притаманних цій сфері, а й певних сленгізмів, які віддзеркалюють умови життя військовослужбовців і несення ними служби. Вона належить до спеціальної лексики, для перекладу якої використовуються відповідні засоби перекладу.

У дослідженні було розглянуто вибірку військової лексики, у результаті чого була виявлено закономірність, що, перекладаючи військову лексику, найчастіше доводиться відшукувати український відповідник, що відзначається такою самою експресивністю, або йти шляхом тлумачення і роз'яснення значення, тобто використовувати описовий переклад.

Використовується також такий засіб перекладу як калькування. Найбільш важливими в перекладі військової термінології є фонові знання про військову галузь, тобто інформація про ситуацію вживання відповідної лексичної одиниці

Ключові слова: *фразеологічні одиниці, військова лексика, термін, сленг, фразеологія, переклад.*

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1	9
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЛІТАРНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ	9
1.1 Особливості мілітарної лексики, її класифікація	9
1.2 Проблеми дослідження фразеологічних одиниць мілітарної сфери	19
1.3 Типологізація мілітарних фразеологізмів	29
РОЗДІЛ 2	34
ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ МІЛІТАРНОЇ ТЕМАТИКИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	34
2.1 Функціонування мілітарної лексики в сучасній англійській мові	34
2.2 Специфіка перекладу лексичних одиниць мілітарної сфери українською мовою	41
2.3 Актуалізація фразеологічних одиниць в сучасній англійській мові ...	58
2.4 Особливості перекладу англомовних мілітарних фразеологічних одиниць українською мовою	62
ВИСНОВОК	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Останнім часом військові конфлікти зростають разом з тим з'являється все більше лексичних та фразеологічних одиниць на позначення військової тематики. Оскільки дана тема є досить важливою в аспекті вивчення сучасної англійської мови, це зумовлює необхідність її дослідження.

Актуальність вивчення проблем термінології мілітарної справи обумовлена швидким та безперервним поповненням термінологічної лексики новими мовними одиницями, що дає вченим важливий з погляду загальної лексикології матеріал. Окремі аспекти вивчення мілітарної лексики та фразеології досліджені у працях А. Т. Аксенова, Д. В. Василенко, І. М. Матюшина, Л. Л. Нелюбіна, В. Н. Шевчука, Є. А. Еліної, Р. Х. Салимової, Н. Д. Фоміної, Погонєць В. В., Шевчука В. Н., Зацного Ю. А., Балабіна В. В.

Актуальність роботи полягає в необхідності дослідження вокабуляра військової лексики, що безперервно поповнюється. З'являється багато інновацій та нова інформація потребує негайного перекладу для подальшого її використання. У воєнному галузевому перекладі велике значення надається точності перекладу, тому що перекладений матеріал може бути основою для прийняття важливих рішень, проведення воєнних операцій та ін. Фактичний матеріал дослідження – це приклади речень з військової тематики.

Наукова новизна полягає в дослідженні особливостей функціонування англійської військової лексики та фразеології та особливостей їх перекладу на українську мову.

Об'єктом дослідження стали лексика та фразеологія військової тематики англійської мови.

Предметом дослідження були особливості англійської лексики та фразеологізмів військової сфери та їх перекладу.

Метою дослідження є встановлення особливостей лексики та фразеологізмів військової тематики з сучасної англійської мови та їх переклад. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити ряд наступних завдань:

- дати визначення спеціальної лексики військової сфери;
- проаналізувати лексику та фразеологізми військової тематики;
- виявити семантичні особливості лексичних одиниць;
- систематизувати фразеологічні одиниці.

Для вирішення поставлених завдань були використані наступні **методи дослідження**:

- порівняльний метод, що дозволив порівняти отримані при аналізі англійських, українських і російських військових матеріалів,
- метод суцільної вибірки, що дозволив відібрати терміни і термінологічні матеріали для аналізу,
- методи аналізу та синтезу, за допомогою яких було зібрано та узагальнено теоретичний матеріал з досліджуваної теми, а також підведені підсумки дослідження,

Практична цінність роботи полягає в тому, що отримані в ході дослідження відомості дозволяють відповідним чином розширити лінгвокультурну підготовку перекладачів, а також осіб, тим чи іншим чином пов'язаних зі збройними силами які мають потребу в міжкультурній комунікації в рамках військової сфери. Представлений у роботі матеріал може бути використаний при розробці теоретичних курсів з військового перекладу, а також на спецкурсах і спецсемінарах, присвячених проблемам лінгвокультурології та міжкультурної комунікації.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку теоретичних джерел, списку лексикографічних джерел та списку ілюстративних джерел.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про лексикологію як лінгвістичну дисципліну, особлива увага приділяється визначенню поняття «лексика», загальні положення про фразеологію, наведені різні варіанти визначення «фразеологізм» декількох вчених та розглянута класифікація.

Другий розділ містить власний аналіз лексичних та фразеологічних одиниць сучасної англійської мови військової тематики. У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 72, кількість використаних джерел 79.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЛІТАРНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ

1.1 Особливості мілітарної лексики, її класифікація

Кінець ХХ та початок ХХІ століття відзначилися локальними війнами, терористичними актами, боротьбою з міжнародними злочинністю та подіями, які широко висвітлювалися англomовною пресою, в якій з'явилося багато лексичних інновацій. Інноваційна мілітарна лексика знайшла своє відображення не тільки у спеціальних засобах масової інформації, але й у ЗМІ, розрахованих на широке коло читачів. Лексика мілітарної сфери включає термінологію, до якої належать слова, що вживаються у зв'язку з військовими поняттями, та емоційно-забарвлені елементи військового лексикону.

Зміни словника відбивають ті зміни, які відбуваються в нашій суспільстві. Цей процес проходить в різний час, у різних місцях земної кулі. Все ж таки, не кожне слово – термін, і не кожний набір спеціальних слів може бути термінологічною системою.

В наш час, налічується більше 3 000 визначень поняття «термін», проте його зміст не з'ясований до кінця.

Термінознавці визнають це і пояснюють переважно тим, що «термін є об'єктом дослідження мовознавства, певної спеціальності, логіки і філософії, а це вимагає різних підходів і відповідно різного трактування» [Панько 1994, с. 21].

В. М. Лейчик запропонував розглядати термін як складне багат шарове утворення, в якій природно-мовний субстрат і логічний суперстрат

утворюють відповідно нижній і верхній шари, а серцевину його складає термінологічна суть [Лейчик 1994, с. 8].

Визначення терміну, що лежить в основі філософсько-гносеологічного підходу до його сутності, підкреслює, що за допомогою термінів результати пізнання підсилюються в матеріальній формі. Терміни підсилюють наукові дані, з однієї сторони й сприяють виявленню нових знань із іншої [Звегінцев 1957, с. 12-13].

Філософсько-гносеологічне визначення терміну дуже тісно пов'язане з логічним визначенням. В ньому на першому місці стоїть зв'язок терміну з поняттям. В статті енциклопедичного словника з логіки знаходимо наступне визначення: «Термін – слово, якому відповідає певне поняття, ізольоване, або те що входить до складу судження. Наукові терміни (так звані *terminitechnici*) – це слова, що мають спеціальне, чутко визначене в даній науковій області значення» [Звегінцев 1957, с. 12-13]. Таким чином, наприклад, класичне визначення слова «термін» може бути таким як його дав С. І. Ожегов: «Термін – слово або словосполучення, що є назвою певного поняття якої-небудь спеціальної галузі науки, техніки або мистецтва» [Ожегов 2003, с.793].

В. М. Лейчик визначає термін як «лексичну одиницю певної мови для спеціальних цілей, що позначає конкретне або абстрактне поняття теорії певної спеціальної галузі знань або діяльності» [Лейчик 1989, с. 12].

С. В. Гринеv пропонує визначати термін як «номінативну спеціальну лексичну одиницю (слово або словосполучення) спеціальної мови, що приймається для точного найменування спеціальних понять» [Гринеv 1993, с. 33].

У зв'язку з тим, що загальноприйнятого визначення терміну в науці немає, для цілей подальших досліджень, на нашу думку, найбільш прийнятним є наступне визначення терміну.

Термін – мовна одиниця, що є словом або словосполученням, яке іменує професійно-наукове поняття, що відноситься до будь-якої спеціальної області знання і/або діяльності людини.

Це визначення впливає з попередніх, що були дані вітчизняними термінологами. Але нам представляється доцільним ввести у визначення терміну вказівку на те, що він називає поняття будь-якої області професійної діяльності людини, а не лише науково-технічне, як це виявляється з безлічі інших визначень. Термін будь-якої галузі є терміном перш за все тому, що він називає професійно-наукове поняття і функціонує як одиниця відповідної спеціальної мови.

І. М. Матюшин розуміє під мілітарним терміном лексичну одиницю, яка виконує функцію номінації певного референта мілітарної справи у сфері офіційної мілітарної комунікації [Матюшин 1996, с. 8].

Є. А. Еліна, аналізуючи лексичний склад мови військовослужбовців, розмежовує його на загальноживану лексику та спеціальну мілітарну лексику. Остання охоплює мілітарну термінологію, військово-командні, військово-ритуальні одиниці. Мілітарна термінологія включає вузькі, власне мілітарні терміни, термінологізовані одиниці, загальноживані терміни, терміносполучення та жаргонізми [Еліна 1997, с. 15].

Р. Х. Салимова у мілітарній лексиці виокремлює термінологічну спеціальну лексику та професійну загальноживану лексику, яка є спеціальною мовною сферою, обмеженою рамками будь-якої професії, що перебуває між термінологічною лексикою та літературною загальноживаною лексикою [Салимова 1974, с. 1].

Розглядаючи «мілітарну лексику» як слова та словосполучення, що є засобами позначення мілітарних понять, А. Т. Аксенов виокремлює в ній три основні характерні складові: мілітарну термінологію, неофіційні еквіваленти мілітарних термінів і мілітарні арготизми. Він вважає, що мілітарні терміни не відтворюють суб'єктивну оцінку об'єкта мови і їхнє вживання обумовлене офіційною мілітарною літературою. Неофіційні еквіваленти мілітарних

термінів мають певну суб'єктивність, тому що створюються окремими військовими спеціалістами для називання військових понять, які вже мають офіційно закріплені за ними визначення-терміни. Мілітарні арготизми характеризує насичене емоційне забарвлення. Вони є експресивним еквівалентом мілітарних термінів і менш активно позначають нові мілітарні поняття [Аксьонов 1954, с. 4–5].

Н. Д. Фоміна вважає мілітарну лексику особливим прошарком лексичних одиниць, оскільки вони обслуговують особливу галузь людської діяльності – організацію збройних сил, оперативно-тактичне мистецтво, зброю тощо. Мілітарна ж лексика може бути загальноживаною та виступати засобом соціально-мовленнєвої характеристики. У складі мілітарної лексики виокремлюють мілітарні терміни та мілітарно-побутову лексику. Мілітарні терміни – це слова або словосполучення, які відповідають поняттям військової справи. Мілітарно-побутова лексика є перехідним явищем між мілітарною термінологією і загальноживаним словником [Фоміна 1968, с. 3–8].

Військовий термін – це слово або словосполучення, що використовується для позначення певного спеціального поняття, яке належить до того чи іншого розділу військової науки або до військової техніки [Шевчук 2003, с. 8].

Схожий підхід до визначення поняття «військовий термін» застосовує і М. К. Гарбовський, який вважає таким терміном спеціальне найменування, що має просту або складну формальну структуру (словосполучення), що співвідноситься з певним поняттям зі сфери військової справи (військової науки, техніки, життєдіяльності військ тощо), у семантичній структурі якого є сема «військовий», «бойовий» [Гарбовський 1988, с. 48]. Але якщо ми обмежимося лише військовою справою, то повинні будемо визнати, що всередині цієї великої сфери є багато галузей знань або діяльності, які можна розглядати як самостійні. Саме тому не можна говорити про загальне поняття «військовий термін», а слід розрізняти терміни тактичні, організаційні,

військово-технічні, терміни, що належать до різних родів військ і видів збройних сил тощо. Це різні галузі військового знання і діяльності, для кожної з яких характерна своя термінологія. У межах кожної з цих галузей значення термінає досить однозначним [Стрелковський 1999, с. 83].

З погляду лінгвокраїнознавства військова лексика – це сукупність усіх елементів сфери військового спілкування, що віддзеркалюють вплив культурних, історичних, територіальних, вузькоспеціальних та інших екстралінгвальних чинників, що знаходять свій словесний вияв у конкретних виразах, які іноді здатні створити нездоланий лінгвокультурний бар'єр для перекладача [Аристов 1997, с. 12].

Таким чином, відомо кілька поглядів на питання щодо визначення поняття «військова лексика». Але головним для розуміння є те, що військова лексика є різновидом спеціальної лексики, і вона певним чином віддзеркалює вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, які потрібно враховувати під час перекладу.

Усі автори відзначили певні враховані нами у подальшому дослідженні характеристики військового терміна і мілітарної термінології. Але найбільш фундаментальні підходи у вивченні цих понять запропоновані Л. Л.Нелюбіним та В. Н. Шевчуком. Детальніше розглянемо їхні концепції.

Л. Л. Нелюбін розглядає англomовну мілітарну лексику з позиції військового перекладу. Він систематизує мілітарну лексику на чотири основні групи:

- мілітарнотермінологію, що позначає поняття, які пов'язані безпосередньо з військовою справою, збройними силами, способами ведення збройної боротьби і т. д.;
- мілітарно-технічну термінологію, яка включає науково-технічні терміни;
- професійна мілітарна лексика (представлена професіоналізмами);
- емоційно-забарвлену мілітарну лексику (сленг або жаргонізм), представлена словами та сполученнями, які часто вживаються в

основному в усній розмовній мові військовослужбовців і є фактично стилістичними синонімами відповідних мілітарних термінів. [Нелюбін 1981, с. 13].

Мілітарна термінологія визначає поняття, безпосередньо пов'язані з військовою справою, засобами ведення збройної боротьби.

Мілітарно-технічна термінологія складається з науково-технічних термінів. Мілітарні та мілітарно-технічні терміни обіймають значний обсяг військової лексики, тому що містять максимальне змістове навантаження.

Професіоналізмами (від лат. *professio* — заняття, спеціальність) називаються слова, вживання яких обмежене вузько специфічними потребами представників певної професії. Вживаються тільки у відповідному професійному колі й не відповідають нормам літературної мови. Професіоналізми бувають вузького призначення і загальномовні – ті, що використовуються у ділових документах споріднених установ, а для міжвідомчих справ небажані: доукомплектувати, дообладнати, недовнесок. [Вікіпедія].

У різних галузях науки, виробництва, політики професіоналізми виступають як синоніми до термінів, але на відміну від термінів вони можуть мати емоційне забарвлення і детально характеризувати рід занять, дії та предмети, пов'язані зі сферою діяльності відповідної професії.

Склад сучасної англійської мілітарної та мілітарно-технічної термінології, за Л. Л. Нелюбіним, не постійний. Він безперервно змінюється через зникнення з ужитку ряду слів, зміни значень, безперервного поповнення новими термінами, наприклад, у зв'язку з реорганізацією видів збройних сил, появою та розробкою нових зразків військового озброєння та військової техніки, нової стратегії ведення бойових дій тощо. Утворюються мілітарні терміни за рахунок:

- афіксації (вираження граматичних значень за допомогою афіксів (суфіксів, префіксів, закінчень тощо. Наприклад: *rocketeer*);

- основоскладання (словоскладання, яке об'єднує зрощення і юкстапозицію, та аббревіації. Наприклад: *warhead*);
- конверсії (афіксальний засіб словотвору внаслідок переходу даної основи в іншу парадигму словозміни. Наприклад: *tomortar*);
- аббревіації (суть аббревіаційного способу полягає в тому, що внаслідок скорочення (аббревіації) слів терміна-словосполуки утворюється слово-аббревіатура, яке набуває граматичних ознак іменника. Наприклад: *copter, ROAD*) [Плющ 1969, с. 132];
- переносу значення (Наприклад: *diesel*);
- зміни значення (Наприклад: *acquisition* – виявлення цілей);
- розширення значення (Наприклад: *toland* – робити посадку на будь-яку поверхню);
- звуження значення (Наприклад: *cruiser* – крейсер);
- запозичення з інших галузей науки і техніки (Наприклад: *pin, strut*);
- з інших мов (Наприклад: *bunker*).

Поряд з однозначними термінами, які мають чіткі семантичні межі, представлені багатозначні терміни *security* – охорона, забезпечення, бойове забезпечення, безпека, контррозвідка. [Нелюбін 1981, с. 14–15].

Окрім термінології, в англійську військову лексику включаються емоційно забарвлені слова і вирази. Всі вони виникають по деяких спільних причинах і мають деякі спільні властивості. Розрізняються, по-перше, слова і поєднання загальновідомі і, по-друге маловідомі. При цьому велика частина цієї лексики при відповідних обставинах може перейти в широке вживання і стати загальновідомою.

Загальноновживана і загальновідома частина емоційно забарвленого шару англійської військової лексики складається із слів і поєднань використовуваних для вираження певних військових понять. Наприклад, для такого поняття, як *просуватися*, є наступні емоційно забарвлені синоніми: *to*

dash; to drive; to forge ahead; to pour; to push; to race; to roll; to spear-head; to steamroll; to surge; to sweep; to thrust та ін.

Емоційно-забарвлена мілітарна лексика, або сленг, – це слова та словосполучення, що вживаються у мовному спілкуванні військовослужбовців і є фактично стилістичними синонімами відповідних мілітарних термінів [Нелюбін 1981, с. 13–14]. Наприклад:

- *leatherneck* - морський піхотинець;
- *brass hat* - генерал;
- *GI* - солдат;
- *flat top* - авіаносець,
- *loot* - лейтенант;
- *in the bucket* - в трубі (відхилення ракет в заданих межах);
- *slick* - незброєний гвинтокрил.

Слова і поєднання, що позначають поняття «наносити удари», використовуються метонімічні для позначення суміжної ознаки даного поняття, а саме *просуватися з боями* (зазвичай з приводами або іншими словами, вказуючи напрямлення). Наприклад *to crush (forward); to fight one's way forward; to hammer (southward); to knife (ahead); to pound (forward); to slash (slice); to strike (west)*.

Ще декілька прикладів образних елементів цієї частини емоційно забарвленої лексики:

- *shoot-and-scoot missile* - ракета на рухливій пусковій установці;
- *up-hill struggle* - наполегливий (важкий) бій;
- *pinpricks* - удари на короткий час;
- *see-saw, ding-dong, tug of war* - бої змінним успіхом;
- *Doom's Day weapon* - термоядерна зброя;
- *cloak and dagger service* - секретна служба;
- *silent service* - підводний флот.

Основна маса лексики подібного роду має літературне походження. Проте зустрічаються і утворення, що виникли в усній мові. Переважаюча кількість слів і поєднань цього шару військової лексики має позитивне емоційне забарвлення з великим числом слів, урочисто підведених. При утворенні такої лексики використовуються загальновідомі невоєнні слова і вирази і загальновідомі військові терміни.

До вузько вживаної і маловідомої або зовсім невідомої в широкому вживанні специфічної частини емоційно забарвленого шару англійської військової лексики відноситься перш за все військова лексика майже такого ж характеру, як і лексика, вказана нами в попередньому розділі. Проте для неї характерний наступне:

- слова і поєднання цієї частини військової лексики виникають в основному серед особового складу озброєних сил США і Англії і уживаються, як правило, лише в озброєних силах, хоча деяка кількість одиниць може розширити сферу свого вживання;
- ця лексика виникає і уживається як в письмовій, так і в усній мові. Проте переважаюче число слів і поєднань цієї частини виникає в усній мові і лише фіксується в літературі, що сприяє їх закріпленню в мові;
- ця частина включає лексику самого різного емоційного забарвлення;
- подібні слова і поєднання в різному ступені незрозумілі при вживанні поза озброєними силами.

Проте на відміну від деяких категорій військової лексики, серед них переважають лексико-фразеологічні одиниці, не зрозумілі або мало зрозумілі для осіб не пов'язаних із специфічними умовами військової справи, армії і т.д.

У цій частині військової лексики можна виділити лексику літературного походження і характеру, розмовну лексику і так званий військовий сленг. Перші дві категорії тісно примикають до широковживаній військовій експресивній лексиці.

Військовий сленг є специфічною частиною емоційно забарвленого шару англійської військової лексики. З точки зору вживаності військовий сленг можна розділити на дві частини. Перша частина (порівняно нечисленна) уживається досить широко і входить як складовий елемент в просторічну лексику загальнонародної англійської мови (як що позначає військові поняття). Наприклад:

- *leatherneck* - морський піхотинець;
- *brass hat* - генерал;
- *GI* - солдат;
- *flat top* - авіаносець.

Друга частина (більш багаточисельна) має вузьку сферу вживання, обмежену переважно озброєними силами США і Англії. Ця частина військового сленгу складається головним чином із специфічної просторічної військової лексики.

Наприклад:

- *loot* - лейтенант;
- *in the bucket* – в трубі (відхилення ракет в заданих межах);
- *slick* - незброшений гвинтокрил.

Окрім вузькості сфери вживання, військовий сленг відрізняється від загальнонародної просторічної лексики наступними характерними властивостями:

- використанням вузькоспеціальної військової термінології як у переносному розумінні, так і при словотворенні різного роду;
- інтенсивним використанням скорочень;
- інтенсивним запозиченням з гангстерського жаргону;
- порівняно інтенсивнішим запозиченням з іноземних мов;
- різко специфічним емоційним забарвленням (при переважанні елементів з негативною і грубо фамільярною забарвленням).

Окрім просторічної лексики, у складі військового сленгу слід особливо виділити вульгарізми, жаргонізми декласованих елементів, що не позначають спеціальні військові поняття, але США, що вживаються в озброєних силах, і Англії інтенсивніше, ніж в інших сферах діяльності.

У складі військового сленгу слід особливо виділити вульгарізми та жаргонізми, що не позначають спеціальні мілітарні поняття, але в збройних силах США і Англії вживаються інтенсивніше, ніж в інших сферах. Деякі слова і поєднання специфічної частини англійської мілітарної лексики мають відповідності в українській мілітарній лексиці наприклад, *civ-vie street* - цивільна служба; *ask-ask* - зенітка. Проте таких відповідностей дуже мало.

Жаргонізмами називають слова, вживання яких обмежене нормами спілкування, прийнятими в певному соціальному середовищі. З цієї причини жаргонізми ще називають соціальними діалектизмами.

Жаргонізми — це переважно такі специфічні, емоційно-забарвлені назви понять і предметів, які мають нормативні відповідники в літературній мові та, відступаючи від неї, надають процесу спілкування атмосфери невимушеності, іронічності, фамільярності тощо. [Вікіпедія].

Одним з поширених методів утворення нових жаргонних слів є телескопія. У літературно-художніх творах жаргонізми використовують переважно з метою створення відповідного описуваному емоційного й соціального колориту, а також з метою мовленнєвої характеристики осіб, про яких ідеться.

1.2 Проблеми дослідження фразеологічних одиниць мілітарної сфери

Проблематика дослідження фразеологічного фонду, що представляє собою своєрідне відображення картини світу носіїв мови, духу і культури народу, набуває все більшої актуальності. У мовознавстві існує цілий розділ,

який займається вивченням фразеологізмів або фразеологічних зворотів – фразеологія.

Об'єктом дослідження фразеології як розділу мовознавства є стійкі вислови, їх семантика, структура, походження, роль у мові, взаємозв'язок з іншими мовними одиницями, зокрема словом і реченням.

Фразеологія (від грецького *phrasis* — вираження, *logos* — вчення) — розділ мовознавства, в якому вивчаються лексично неподільні поєднання слів. Фразеологією називають також сукупність властивих мові усталених зворотів і висловів [Вікіпедія].

Для розуміння терміна «фразеологізм» вважаємо за доцільне розкрити змістовну сторону цього поняття. Фразеологізми (або фразеологічні одиниці, далі ФО), як об'єкт вивчення науки фразеології (від грец. *Phrasis* - вираз і *logos* - вчення), являють собою семантично пов'язані слова і пропозиції, які «на відміну від схожих з ними за формою синтаксичних структур, не виробляються відповідно до загальних закономірностей вибору і комбінації слів при організації висловлювання, а відтворюються в мові у фіксованому співвідношенні семантичної структури та певного лексико-граматичного складу» [Дубанець 2003, с.256].

Деякі вчені виокремлюють такі особливості фразеологізму:

- лексичне значення виражається сполученням кількох слів, значення фразеологізму єдине;
- постійне відтворення одного й того самого компонентного складу;
- характеризуються стійкістю граматичних категорій;
- слова у складі фразеологізмів мають часто переносне значення;
- контекстуальна обумовленість вживання.

Питання про фразеологію як лінгвістичну дисципліну було вперше поставлене видатним радянським лінгвістом професором Є. Д. Поливановим. Тому можна тільки уявити, наскільки це явище глибоке за своєю суттю і широке в застосуванні. Тому неважко й уявити яким складним є процес їх перекладу з однієї мови на іншу. Тут величезну роль відіграє людський

фактор, тому що переважна більшість фразеологізмів пов'язана з людиною, різними сферами її діяльності.

Деякі інновації, особливо фразеологізми можуть бути незрозумілими багатьом носіям англійської мови, відірваним від військової сфери. Експресивні, «крилаті» військові неологізми викликають додаткові труднощі їх розуміння. Наприклад, словосполучення *chicken hawk* означає людину, яка підтримує війну.

Одиниці фразеологізмів (фразеологізми) заповнюють лакуни в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити найменування пізнаних людиною (нових) сторін дійсності, і у багатьох випадках є єдиними позначеннями предметів, властивостей, процесів, достатків, ситуацій.

Утворення фразеологізмів послаблює протиріччя між потребами мислення і обмеженими лексичними ресурсами мови. У тих же випадках, коли у фразеологізмі є лексичний синонім, вони зазвичай розрізняються в стилістичному відношенні.

Фразеологія – це скарбниця мови. У фразеологізмах знаходить віддзеркалення історія народу, своєрідність його культури і побуту. Фразеологізми часто носять яскраво національний характер. Поряд з чисто національними фразеологізмами в англійській фразеології є багато інтернаціональних фразеологізмів.

Англійський фонд фразеологізму - складний конгломерат відвічних і запозичених фразеологізмів з явним переважанням перших. У деяких фразеологізмах зберігаються архаїчні елементи – представники попередніх епох.

В. В. Виноградов виділив три типи фразеологічних одиниць:

1. Фразеологічні зрощення або ідіоми – немотивовані одиниці, які виступають як еквіваленти слів: *to go between* (бути посередником), *a quiet wedding* (негучне весілля), *to be dead with cold* (промерзнути до кісток).
2. Фразеологічні єдності – мотивовані одиниці з єдиним цілісним значенням, яке виникає із злиття значень лексичних компонентів: *horn of plenty* - повна

chance, to rise to the occasion - бути на висоті, to do somebody proud - надавати честь комусь.

3. Фразеологічні сполучення – звороти, в яких в одного з компонентів фразеологічно пов'язане значення, яке виявляється лише у зв'язку з чітко визначеним колом понять та їх мовних значень. Наприклад: набирати страху, давитися зі сміху [Гриньов 1993, с.88].

Ці види утворюються по стандартних моделях фразеологізмів англійської мови зі всім різноманіттям їх варіантів: *mudcrusher – ніхотинець, cakeandwhine – строгий арешт*. Особливий інтерес представляє ідіоматичність ряду одиниць фразеологізмів військової лексики. До ідіом, наприклад, відноситься: *gooverthetop – іти в атаку*.

Прихильником концепції В. Виноградова був М. Шанський, який спробував удосконалити його класифікацію. Тому до виокремлених В. Виноградовим трьох типів фразеологічних одиниць він додає четвертий – фразеологічні вирази. На думку вченого, це стійкі за складом і вживанням фразеологічні звороти, які не тільки семантично подільні, але й повністю складаються зі слів з вільним значенням [Шанський 1996, 69–70]. Фразеологічні вирази науковець розподіляє на дві групи:

- фразеологічні вирази комунікативного характеру, що становлять собою предикативні словосполучення, рівноцінні реченню, є цілісним відтворенням, виражають те чи інше судження;
- фразеологічні вирази номінативного характеру, що є сполученням слів, ідентичними лише певним частинам речення; вони є словесною формулою того чи іншого поняття, так само, як і слова, виконують у мові номінативну функцію [Шанський 1996, 70].

Н. Амосова – одна з перших дослідниць, хто звернув увагу на відсутність у побудові класифікації В. Виноградова єдиного принципу. Фразеологічні зрощення та єдності розрізняються за ступенем вмотивованості, тобто можливості чи неможливості вивести значення фразеологізму із значень їхніх компонентів, а фразеологічні сполучення – за ступенем обмеженої

сполучуваності фіксованого компонента в певному значенні. Перші два типи характеризуються фіксованим складом компонентів, а третій – обмеженою їх сполучуваністю [Амосова 1963, 82].

М. Копиленко та З. Попова піддали гострій критиці класифікацію сталих словосполучень, запропоновану М. Шанським. Вони наголошують на тому, що виділені мовознавцем чотири типи фразеологічних одиниць описуються не з одних і тих же позицій, вказують на наявність протиріччя в основі класифікації, на випадковість вибраних для неї ознак [Копиленко 1978, 142]. Український мовознавець Л. Булаховський, класифікуючи сталі словосполучення з позиції їх семантики, виокремлює дві групи: ідіоми і фразеологічні одиниці. Ідіоми, – пише він, – це своєрідні вирази з певних мов, що за своїм ужитком і змістом є цілісними, звичайно не можуть бути точно передані іншими мовами й при перекладі вимагають добору відповідника зі схожим стилістичним забарвленням. Друга група – фразеологічні одиниці – це звичайні словосполучення, розкладні щодо змісту, але усталені в мові як матеріал широковживаної цитації (прислів'я, приказки, вдалі вислови письменників, що стали —крилатими) [Булаховський 1953, 118–121].

Серед семантичних класифікацій заслуговує на увагу також відповідна схема, яка увійшла в мовознавчу літературу як класифікація за історичною еволюцією семантики усталених словесних сполук, запропонована Б. Ларіним.

Досліджуючи семантичні зрушення фразеологізмів у діахронічному аспекті, учений установив умови, які детермінують розвиток фразеологічних стереотипів із вільних словосполучень: втрата реалій; метафоризація; деформація компонентного складу (від первісної формули здебільшого залишається усічений фрагмент); порушення первісної граматичної структури [Ларін 1977, 153]. Класифікація, запропонована Б. Ларіним, показує етапи розвитку й перебудови первісних вихідних словосполучень: змінні словосполучення; стійкі метафоричні словосполучення; ідіоми. Ця

класифікація фразеологічних одиниць відбиває історичний принцип становлення ідіом, ступеневого нагромадження ідіоматичності в розвитку від вільних словосполучень до нерозкладних [Ларін 1977, 157].

Н. Амосова, послуговуючись контекстологічним критерієм, весь загал фразеологічних одиниць розподіляє на фраземи та ідіоми. Фраземи – це одиниці постійного контексту, у яких вказівний мінімум, необхідний для актуалізації певного значення семантично реалізованого слова, є єдиною можливим, тобто постійним. Другий тип – ідіоми – це одиниці постійного контексту, у яких вказівний мінімум і семантично реалізований елемент складають тотожність і обидва представлені загальним лексичним складом словосполучення [Амосова 1963, 23]. Її класифікація зазнала справедливої критики, тому що багато різновидів фразеологічних одиниць не знайшли в ній свого відображення. З цього приводу О. Кунін зазначає: — Насамперед, не дотримано єдиного класифікаційного принципу: ідіоми виділяються за принципом наявності у словосполученні цілісного значення, що базується на послабленні лексичного значення його компонентів, а фраземи – за принципом наявності фразеологічно зв'язаного значення, обумовленого одиничною сполучуваністю одного із компонентів [Кунін 1996, 58]. Отже, одна група виокремлюється на основі семантичного принципу, інша – структурно-семантичного. Семантична класифікація, у якій значне місце відводиться суб'єктивному фактору, викликала серед мовознавців гостру критику і призвела до того, що дослідникам фразеології довелося шукати нові можливості і способи класифікації сталих словосполучень, зокрема, щодо використання їх структури. Класифікація, в основу якої покладено граматичні, семантичні та структурні ознаки, запропонована В. Архангельським. Дослідник розподіляє сталі сполуки на два типи: фраземи, співвідносні за структурою зі словосполученням, а також сполученням слів, та стійкі фрази, які побудовані за моделлю речень і включають до свого складу фразеологізми зі структурою так званих предикативних сполучень слів [Архангельський 1964, 97].

У межах структурно-семантичної класифікації фразеологічних одиниць англійської мови О. Кунін виокремив такі структурно-семантичні типи: одновершинні, тобто звороти, які у своєму складі мають одне повнозначне й одне службове слово або повнозначне слово й два чи три службових; фразеологічні одиниці, побудовані за моделлю підрядного або сурядного словосполучення; стійкі фрази з частково предикативною структурою (лексема + підрядне речення); фразеологічні одиниці, співвідносні за структурою з підрядним реченням; номінативно-комунікативні фразеологізми, тобто дієслівні звороти зі структурою словосполучення з інфінітивом і речення з дієсловом у пасивному стані; фразеологічні одиниці зі структурою простого або складного речення; еквіваленти речення, тобто деякі структурні типи вигуківих зворотів, що мають силу висловлювання і характеризуються самотійною інтонацією [Кунін 1996, 70–72].

Деякі інновації можуть бути незрозумілими багатьом носіям англійської мови, відірваним від військової сфери. Осмислити фразеологізм можливо на основі контексту та аналізу його структури. Наприклад, словосполучення *fireworks display* [*fireworks + display*] означало *фейєрверк*. Під час війни в Перській затоці воно набуло іншого метафоричного значення – *перші повідомлення про бомбардування Багдада*. Структура дієслова *weaponize* [*weapon + ize*] і контекст допомагають зрозуміти це слово як *оснащувати зброєю ракетносія*. Наведемо ще декілька прикладів слів, структура яких полегшує переклад. Іменник *warfighter* [*war + fighter*], що означає людину, яка бере участь у війні, вояка. Слово *warfighter* часто вживається в ЗМІ, на сайтах газет в Інтернеті, але воно ще не зареєстроване сучасними словниками. Популярне зараз слово *embed* [*em + bed*] має значення – *журналіст, який висвітлює події, що відбуваються у військовому підрозділі*.

Одним з різновидів військової лексики є слова та фразеологізми, які не входять до літературної мови і вживаються, головним чином, в усному спілкуванні військових. Ці лексичні одиниці відображають фамільярне або

гумористичне ставлення до предмету мовлення. Для позначення цього шару лексики в лінгвістиці використовуються терміни «жаргон» або «сленг». Існує спроба розмежувати ці поняття.

Під сленгом розуміють конотативно-забарвлену лексику та фразеологію, яка не має соціально-професійної обмеженості і є загальнозрозумілою, тобто широко вживається в розмовній мові, але залишається за межами літературної мови. Соціальні жаргони трактують як «закріплену за певним соціальним середовищем»:

- не літературну емоційно-експресивну лексику
- жаргони професійних груп
- корпоративні жаргони [Заботкіна 1989, 58].

Фразеологізми можуть бути суто англійськими та запозиченими. До перших належать: *to bite off more than one can chew*, що може бути перекладене як «узяти до рота більше, ніж можеш проковтнути» (дослівний переклад), або «узятися за справу, яка тобі не під силу»; або ж «горішок не по зубах». Фразеологічний зворот “*cast pearls before swine*” перекладається як «не розсипайте перл своїх перед свинями». Значення цього фразеологізму таке: не розкривати свої духовні цінності перед людьми, які цього не варті [Бархударов 1975, с.42].

Відокремлення словосполучень, відтворюваних в мові в готовому вигляді, спочатку було необхідним для відділення фіксованих словосполучень від поєднань, які закономірно і регулярно утворюються в мові. У «Курсі загальної лінгвістики» Ф. де Соссюр відзначав, що в мові існує велика кількість виразів, які представляють собою вже готові висловлювання, склад яких не можна змінити навіть в тому випадку, якщо їх можна розкласти на значущі частини. Такі вирази, відповідно до теорії лінгвістів, існують в мові в готовому вигляді і передаються за традицією [Соссюр 1999, с. 125].

Одним з найбагатших ресурсів фразеологізмів в мові є професійна мова. Термінологічна лексика легко набуває переносне значення завдяки образно-

метафоричному вживанню, поступово переходячи в розряд фразеологічних одиниць з властивими їм ознаками і властивостями. Фразеологічні одиниці, що використовуються в мові певною професійною групою, нерідко переходять в розряд загальноновживаних [Кунін 2005, С. 165].

Переклад інновацій значно ускладнюється без знання екстралінгвальної ситуації та фонових знань. Мова, яка виконує кумулятивну (накопичуючу) функцію, зберігає колективний досвід, який закріплюється у формах мови - словах, фразеологічних зворотах, афоризмах. Кумулятивна функція мови є, за словами Костомарова В.Г., включення культури до мови та мови до культури, зв'язок мови та культури. Як дотепно зазначає Л. Віссон, «Іноземну мову можливо опанувати. Спотикаєшся о культуру» [Зацний 2003, с. 46]. Недостатня соціокультурна компетентність перекладача призводить до створення «комунікативного шуму, що є перешкодою, яка знижує ефективність комунікації та може призвести до її припинення» [Клименко 2000, с. 15].

В рамках даної роботи зупинимося на фразеологізмах мілітарної сфери, з якої було запозичено велика кількість стійких виразів, що згодом отримали нове переосмислене значення.

О.В. Кунін дає наступне визначення: «ФО - це стійке поєднання слів з повністю або частково переосмисленим значенням, можна зробити висновок, що це значення може бути семантично пов'язано з іншим, відповідно логічно вести мову про синонімічні, антонімічні та інші засоби вираження фразеологічних одиниць» [Петрова 2013 ; с. 40-50].

Торкаючись такого фундаментального питання, як співвідношення ФО і слова, О.В. Кунін вважає неправомірним говорити про еквівалентність фразеологізму слову в силу ряду причин: ФО зазвичай стилістично забарвлена, а слово, яке може виступати в ролі її ідентифікатора, стилістично нейтральне. Вченим детально розглянуті структурно-семантичні і граматичні характеристики субстантивних, дієслівних, ад'єктивних, адвербіальних та інших ФО. При дослідженні дієслівних ФО О.В. Кунін зауважує, що

«специфічними» для англійської мови є утворення типу *give up* - *залишити, відмовитися*, *let on* - *робити вигляд* [Петрова 2013; с. 40-50], які він називає стійкими оборотами. Однак сутність таких словосполучень трактується суперечливо. Найбільше число суперечок викликає природа другого компонента, що розглядається одними лінгвістами як наріччя, а іншими - як постпозитивна приставка.

Теорія О. В. Куніна заснована на концепції певної сталості фразеологічного рівня; ФО характеризується певною мінімальною незмінністю. О. В. Кунін розділяє поняття постійного використання, структурну і семантичну сталість значення і лексичних складових, морфологічну сталість і синтаксичну сталість. Їх ступінь може варіювати і утворювати певні межі, але як би ступінь сталості не чинила впливу, саме ідіоматичне значення є характерною рисою ФО. В його працях фразеологічні одиниці систематизовані по семантичним групам: синонімів, антонімів, омонімів, полісемантичним фразеологізмам, найбільш вживаним в англійській та американській літературі [Петрова 2013; с. 40-50].

Проблема семантичних категорій у фразеології як аспект дослідження семантичних зв'язків всередині системних відносин мовних одиниць є однією з важливих проблем семантики. Як показали спостереження, фразеологічний фонд англійської мови, незважаючи на всю різноманітність структурних і семантичних особливостей, характеризується низкою системних властивостей, одним з яких є наявність синонімічних і антонімічних зіставлень фразеологічних одиниць.

Осмыслити фразеологізм можливо на основі контексту та аналізу його структури. Наприклад, словосполучення "*fireworks display*", що означало «фейєрверк», під час війни в Перській затоці набуло метафоричного значення – «перші повідомлення про бомбардування Багдада». Структура дієслова "*weaponize*" і контекст допомагають зрозуміти це слово як «оснащувати зброєю ракетносія».

1.3 Типологізація мілітарних фразеологізмів

Фонд фразеологізмів військової тематики англійської мови досить великий, в зв'язку з цим розглянемо класифікацію ФО даного типу за принципом, запропонованим О.В. Куніним, що розділило фразеологію на ідеоматику, ідеофразематику і фразематику.

Ідеомастика. До цього розділу, відносяться фразеологічні одиниці (ідіоми) - стійкі поєднання слів, значення яких повністю або частково переосмислено.

Серед них виділяються:

- номінативні, що включають до складу субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні і прийменникові ФО;
- номінативні та номінативно-комунікативні ФО, що складаються з дієслівних ФО;
- вигуківі ФО і модальні ФО;
- комунікативні ФО (прислів'я та приказки) [Кунін 2005, с. 296-432].

Перший клас номінативних ідіом включає субстантивні ФО військової сфери, що представляють собою великий пласт фразеологічних єдностей і зрощень. Вони служать для позначення предмета і співвідносяться, виходячи з виконуваних функцій, з іменниками, які є їх основним елементом, тобто граматично незалежним компонентом, які мають відношення до певної частини мови і пояснюють функціонування фразеологізму у вигляді члена речення [Арнольд 2010, с. 9].

Субстантивні фразеологізми утворюються шляхом або повного (метафоричного або метонімічного), або неповного переосмислення. Під метафоричним переосмисленням фразеологізмів розуміють словосполучення, що виникли на основі подібності з яким-небудь предметом або явищем [Кунін 2005, с. 297]. Такі ФО служать для позначення і оцінки, наприклад, осіб: *companion (comrade) in*.

Оцінка може бути виражена експліцитно, мається на увазі наявність оцінного слова безпосередньо в складі ФО (наприклад, вираз *an awkward squad*) та імпліцитно.

Під імплікацією розуміється сенс, вгадуваний носієм, але вербально не виражений [Шляхов 2011, с. 147-148]. Субстантивні фразеологізми часто мають відтінок оцінки, яка може бути як позитивною, так і негативною: *an old campaigner, colonel Chinstrap, big gun; big brass, colonel Blimp*.

Деякі ФО, що служать для позначення осіб, які не несуть в собі ніякої оцінки, є нейтральними: *brother in arms, a blue coat, a brass hat, G.I. Jane, G.I. Joe*.

Серед субстантивних ідіом військової тематики, що позначають неживий предмет, також існують ФО з позитивною, негативною і нейтральною оцінкою. Наприклад: *the dogs of war, a call to arms*.

Ад'єктивні фразеологізми мають значення якісної характеристики і, подібні до прикметника, виступають в реченні у функції визначення або іменної частини присудка. Серед ад'єктивних фразеологізмів військової тематики виділяються наступні ФО: *quick on the trigger, slow on the trigger; armed to the teeth; camp happy; low on amps and voltage*.

До адвербіальних і прийменникових ФО відносяться якісні адвербіальні і обставинні адвербіальні ФО. Якісні адвербіальні фразеологізми - це стійкі словосполучення, що позначають якість будь-якого предмета. Обставинні адвербіальні ФО описують умови, при яких протікає процес: *with flying colours; on the alert; without (striking) a blow; up in arms, above the battle; with the colours*.

Прийменникові фразеологізми служать для зв'язку компонентів в реченні: *in force*.

Другий клас включає дієслівні фразеологічні звороти - фразеологізми зі значенням дії, процесу. Для систематизації дієслівних ідіом військової тематики доцільним видається опис семантичних груп слів. Під цим визначенням розуміється ряд слів або словосполучень, близьких за основним

значенням, тобто належать до одного семантичного поля. Як правило, подібні об'єднання слів характеризують загальне лексичне значення і формуються в групи виходячи із закладених в них понять [Антрушина 1999, С. 118].

До першої семантичної групи були віднесені ФО, що позначають початок певних дій, готовність приступити до виконання справи: *fly to arms; rise in (take up) arms (against); join battle; clear the decks; dig up the hatchet (tomahawk)*.

Наступна група дієслівних ФО описує характер ведення боротьби, може являти собою як дії позитивного характеру, так і обман, ворожість: *change one's battery; mask one's batteries; turn smb.'s battery against himself; fling (throw) oneself into the breach*.

В окрему семантичну групу слід виділити дієслівні фразеологізми, що позначають успіх, перемогу в певній справі: *carry the day; save the day; show fight*;

І, навпаки, цілий ряд дієслівних ФО означає невдачу, крах, поразку: *lay down one's arms; throw down one's arms; fight a losing battle; leave smb in possession of the field*.

До складу третього класу входять вигуківі фразеологізми (*bless my life! My eyes!*) та модальні ФО (*well and good, not at all*). Вигуківі фразеологізми це стійкі поєднання, що служать для вираження емоцій і почуттів, модальні ФО характеризують ставлення мовця до теми висловлювання. Прикладом ФО військової тематики в даному класі можуть послужити вираження: *all clear, as straight as an arrow*.

Четвертий клас включає в себе комунікативні фразеологічні одиниці, тобто прислів'я та приказки: *attack is the best method of defense; come unscathed out of the battle; a threatened blow is seldom given; every bullet has its billet; forewarned, forarmed*.

Ідеофразеоматика. Розділ ідеофразеоматики становлять стійкі словосполучення, які мають як буквальне, так і переосмислене значення.

Перше значення ФО даного типу, як правило, є професіоналізмом або терміном, друге - переосмисленим варіантом основного значення [Кунін 2005, с. 32].

Серед субстантивних ідеофразеоматичних одиниць можна виділити наступні: *the rank and file; a running fire; the seat of war*.

Численну групу утворюють дієслівні ідеофразеоматизми: *stand fire; return to the charge; take the field against; turn the flank of smb. (Smb.); take by storm; mark time*.

Серед ідеофразеоматизмів військової тематики зустрічаються адвербіальні і ад'єктивні фразеологічні одиниці, наприклад: *under fire; with a rush; on parole*.

Фразеоматика. До цього розділу, відносяться формально не стійкі словосполучення, але мають ускладнене значення. «Подібні звороти, з одного боку, є відтвореними одиницями мови, а з іншого - утворюються по породжуваній моделі змінного словосполучення, тобто являють собою змінно-стійкі утворення.»[Кунін 2005, с. 32].

У складі фразеоматичних оборотів військової тематики виділимо, поперше, семантичну групу, що включає різні види озброєння: *to detonate (explode, set off) a bomb; to drop a bomb; to fire a weapon; to handle a weapon; to lay (throw down) one's weapons; to load a weapon*.

Друга група включає дії військовослужбовців під час бойових дій, навчань:

bloody battle; decisive battle; fierce (raging) battle; losing battle; to do (give) battle; to join battle; to fight (wage) battle; to break off, terminate a battle; line of defence; to conduct (organize, put up) a defence; to overwhelm smb's defences; to fight to the finish; to fight a battle; to achieve peace; durable (lasting) peace; fragile peace; to hold smb (as a) hostage; to seize (take) smb. hostage; to carry out an invasion; to repel an invasion.

До складу третьої групи входять фразеоматизми військової тематики, що описують повсякденну діяльність і побут військовослужбовців: *direct order;*

to give an order; to carry out (execute) an order; to obey (follow) orders; to cancel (rescind, revoke) an order; to violate an order; to break (demote, dismiss) an officer; to commission an officer; to promote an officer.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ МІЛІТАРНОЇ ТЕМАТИКИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

2.1 Функціонування мілітарної лексики в сучасній англійській мові

Дотримання приватних формальних відповідностей при перекладі українською мовою не створює спільної правильної стилістичної відповідності, а навпаки, руйнує його. Тому перекладач не повинен прагнути, в що б те не стало перевести кожне слово, точно передаючи його емоційне і стилістичне забарвлення, бо кінцевий спільний якісний результат не знаходитиметься відповідно до норм даного виду (підвиду) мовного стилю в українській мові.

Спільна стилістична відповідність часто досягається заміною більшості емоційно-забарвлених елементів англійської мови відповідними, українськими термінами. Проте в тих випадках, коли визначене емоційно забарвлене слово або вираження в англійському тексті виконує особливі експресивні функції, необхідно вирішувати питання і про особливий спосіб його передачі при перекладі.

Пропонується наступна тематична класифікація англійського військової лексики, яка, на наш погляд, найбільш адекватно відображає його особливості:

I. Міжособистісні відносини:

1. повсякденні взаємини між військовослужбовцями;
2. взаємини між військовослужбовцями в залежності від звання, посади, виду збройних сил, роди військ;

II. Діяльність військовослужбовців:

1. повсякденна діяльність, побут військовослужбовців;
2. діяльність під час бойових дій і навчань;
3. вільний час.

III. Військовослужбовець та навколишній світ:

1. одяг і обмундирування;
2. озброєння і бойова техніка;
3. стан здоров'я, частини людського тіла;

Наведемо приклади одиниць англійського військового сленгу відповідно до даної класифікації:

I. Міжособистісні відносини:

1. Повсякденні взаємини між військовослужбовцями:

- apple polisher - підлабузник, той, хто вислужується перед начальством:

It is better to be honest with people than to tell them false things and be taken as an apple polisher. Краще бути чесним з людьми, ніж говорити їм неправдиві речі і бути підхалимом.

- brig rat - військовослужбовець, неодноразово перебував на гауптвахті, гауптвахта:

Couple of you men take him to the brig rat. Ви, двоє, відведіть його до гауптвахти.

2. Взаємовідносини між військовослужбовцями в залежності від звання, посади, виду збройних сил, роду військ:

- Position - не тільки позиція, але і посада, суспільне становище:

On Jan. 20, 2001. Colin Powell became the first African-American to be appointed to the position of secretary of state. 20 січня 2001 року Колін Пауелл став першим афро-американцем, призначеним на посаду держсекретаря.

- Commission - не тільки комісія, а й офіцерське звання, повноваження:

Powell began his military career in the Reserve Officers Training Corps program at the City College of New York and received his commission upon graduation in June 1958. Пауелл почав свою військову кар'єру в коледжі Нью-

Йорка за програмою корпусу позавійськової підготовки офіцерського резерву і отримав офіцерське звання після його закінчення в 1958 році.

- Secretary - не тільки секретар, а й міністр:

... Powell was the highest ranking military officer in the United States Armed Forces, and the principal military adviser to the president of the United States, the National Security Council, and the secretary of defense. ... Пауел був найбільш високопоставленим офіцером збройних сил США і головним військовим радником президента Сполучених Штатів, керівника Національної Ради безпеки і міністра оборони США.

- Department - не тільки департамент, а й міністерство:

The secretary has also led the State Department in major efforts to solve region a land civil conflicts throughout the world ... У Міністерстві закордонних справ США держсекретар (міністр) також відповідав за вирішення регіональних і громадянських конфліктів у всьому світі ...

- Master sergeant – мастер сержант:

A master sergeant is the military rank for a senior non-commissioned officer in the armed forces of some countries. Майстер сержант - це військове звання старшого унтер-офіцер в збройних силах деяких країн.

II. Діяльність військовослужбовців:

1. Повсякденна діяльність, побут військовослужбовців:

- Pentagon – штаб квартира Міністерства Оборони США:

A secret Pentagon directive orders planning to try to destroy a militia group... Секретна директива Пентагону наказує спробувати знищити групу ополченців ...

2. Діяльність під час бойових дій і навчань:

- attack – атакувати:

Fire will be opened only on low attacks. Вогонь відкривати тільки по атакуючим літакам, що низько летять. (слово attack, обозначающее действие, употребляется в значении исполнителя действия).

- General Staff - загальний штаб:

General staff, in the military, a group of officers that assists the commander of a division or larger unit. Загальний штаб - це група офіцерів, яка допомагає командирів дивізії або командирів більшого військового формування.

- **Principal** - не тільки принциповий, але і основний:

Some Terai groups are illegal armed groups that use violence as a principal strategy. Деякі з цих груп є незаконні збройні формування, які обрали насильство в якості своєї основної стратегії.

- **Fluid battlefield**- райони бойових дій без стійкої лінії фронту:

And that risk also applies in Syria, where Russian and US bombers fly above a fluid battlefield in pursuit of very different objectives. І цей ризик так само присутній в Сирії, де російські та американські бомбардувальники літають над районами бойових дій без стійкої лінії фронту, переслідуючи зовсім інші цілі.

- **Conventional forces** - війська, оснащені неядерними засобами ведення війни:

In 2016, for the first time in America, more special operations than conventional forces died at war, a remarkable fact given that special operations make up less than 5% of the US military. У 2016 році в Америці вперше в військових конфліктах загинуло більше військовослужбовців з військ спеціального призначення, ніж з військ, оснащених неядерними засобами ведення війни, примітно те, що війська спеціального призначення становлять менше 5% від всієї американської армії.

- **Territorial Army** - територіальна армія:

The Territorial Army would be renamed the Army Reserve under plans unveiled by Defense Secretary. Відповідно до планів, представленими міністром оборони, Територіальна армія буде перейменована в армійський резерв.

- **Air National Guard** - національна гвардія ВВС:

To join the Air National Guard, you must be between 18 and 39 years old. Для того, щоб вступити в національну гвардію ВВС США, Вам повинно бути від 18 до 39 років.

- Guns - артилерія:

There were many more guns in the country around and the spring had come. В околицях було тепер набагато більше артилерії, і вже настала весна.

- Shell fire - обстріл

In the town there were more guns, there were some new hospitals, you met British men and sometimes women, on the street, and a few more houses had been hit by shell fire. У містечку стало більше знарядь, відкрилися декілька нових госпіталів, на вулицях зустрічалися англійці, іноді англійки, і від обстрілу постраждало ще кілька будинків.

- Green Berets - Сили спеціальних операцій армії США:

On Tuesday, The Times reported that a National Guard soldier was set to become the Army's first female Green Beret since the Pentagon's opening of all combat jobs to women in 2016. У вівторок газета «The Times» повідомила, що солдат Національної гвардії що вступила в ряди Сил спеціального призначення США з часу відкриття Пентагоном усіх бойових робіт для жінок у 2016 році.

- gulliver effect - ефект Гулівера

Both events underscore the impact of what's come to be called the «Gulliver Effect» - when a large target is attacked from many different directions at once [Bank Systems + Technology, December 1996]. – (репрезентує випадок, коли велика мішень атакується ворогом одночасно з різних напрямків)

3. Вільний час:

- failure – нічого не заробити, нездатний сплатити, нездатність:

Whitney, however, failed to profit from his invention. Однак Вітні нічого не заробив на своєму винаході.

Debtors might be put to death if their failure to pay their creditors was due to fraudulent practices. Боржників могли стратити, якщо вони були нездатні сплатити борги через свої махінації.

Thought disorders may be observed as a failure to make logical connections.
 Порушення мислення можуть виявлятися у нездатності встановлювати логічні зв'язки.

- unless:

Large-scale structures of the universe did not become a preoccupation of cosmology until the mid-1980s. Великі структури всесвіту стали об'єктом докладного дослідження лише в 1980-і роки.

Recessive genetic diseases do not show up in children unless both parents are carrying a gene for that particular disease. Рецесивні генетичні хвороби виявляються у дітей, батьки яких є носіями гену тієї чи іншої хвороби.

III. Людина і навколишній світ:

1. Одяг та обмундирування:

- prescribed uniform – призначена форма, визначена форма

The Army is a uniformed service where discipline is judged, in part, by the manner in which a soldier wears a prescribed uniform, as well as by the individual's personal appearance. Армія - це військова форма, де про дисципліну судять частково по тому, як солдат носить визначену форму, а також за зовнішнім виглядом людини.

- utility, field, hospital duty, food service, organizational – форма робоча, польова, медичного персоналу, особового складу їдальні та спеціальна

Class C uniforms are the utility, field, hospital duty, food service, and other organizational uniforms. Уніформа класу С - це робоча, польова, медичного персоналу, особового складу їдальні та інша спеціальна форма.

- to drop - випустити (щось з рук), to fall down - впасти (додолу)

He dropped his watch. Він випустив годинника.

His watch fell down. Його годинник впав.

- Army – армія, сухопутні війська:

Stalin's Red Army defeated Hitler's Fourth and Sixth armies in the Battle of In the Battle of Stalingrad. Червона Армія Сталіна зуміла розгромити четверту і шосту армії Гітлера в битві за Сталінград.

The United States Army is a large part of US Armed Forces. Сухопутні війська США є значною частиною всіх Збройних сил США.

2. Озброєння та бойова техніка:

- Smallarms, firearm, caliber – стрілецька зброя, вогнепальна зброя, калібр
Strictly defined, the term “small arms” means any firearm with a calibre of .60 in or smaller and all shotguns. Строго кажучи, термін «стрілецька зброя» означає будь-яку вогнепальну зброю калібром 0,60 дюйма або менше і все дробовики.

- Mine detector – міношукач:

This mine detector is designed for use on all grounds. Цей міношукач спроектований для виявлення мін, закладених на будь-якому типі ґрунту.

- radioactive fallout – радіоактивні опади, зараження радіоактивними продуктами ядерного вибуху:

If the bomb detonates, we lose central London but we minimise radioactive fallout. Якщо бомба здетонує, ми втратимо центр Лондона, але таким чином ми мінімізуємо радіоактивні опади.

And, if there were a war, at least 20 per cent of the areas into which people had been evacuated would themselves be rendered totally uninhabitable by the resulting radioactive fallout. А, якби була війна, то принаймні 20 відсотків областей, в які були евакуйовані люди стали б повністю непридатними для житла внаслідок випадання радіоактивних опадів.

- Texas tower - техаська вишка:

The Texas Towers were a set of three radar facilities off the eastern seaboard of the United States which were used for surveillance... Техаські вежі представляли собою групу з трьох радіолокаційних споруд біля східного узбережжя Сполучених Штатів, які використовувалися для спостереження...

- infantry – піхота:

The road here was below the level of the river bank and all along the side of the sunken road there were holes dug in the bank with infantry in them. Далі дорога

була прориті в береговій насипу, і по всій довжині були зроблені укриття, і в них засіла піхота.

- Rifle – гвинтівка:

...I had a 9-millimeter pistol concealed in my waistband and a rifle with two 30 round magazines...У мене за поясом висів 9ти - міліметровий пістолет, а також гвинтівка з двома магазинами по 30 патронів ...

- Field gun – польове знаряддя:

This article centers on the introduction of the French 75mm light field gun, and its impact on the European military balance. Головною темою цієї статті є прийняття на озброєння 75мм легкого польового знаряддя урядом Франції ...

3. Стан здоров'я, частини людського тіла:

- Field hospital – польовий госпіталь:

Field Hospital Staffers Provide Around-the-Clock Care in New York's Central Park. Співробітники польового госпіталю надають цілодобову медичну допомогу в Централ Парк в Нью-Йорку.

2.2 Специфіка перекладу лексичних одиниць мілітарної сфери українською мовою

Для того, щоб розглядати види перекладу, насамперед потрібно розібратися із самим поняттям перекладу. Переклад - відтворення оригіналу засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і форми. Ця єдність досягається цілісним відтворенням ідейного змісту оригіналу в характерній для нього стилістичній своєрідності на іншій мовній основі. Шлях до досягнення такої єдності не лежить через встановлення формальних відповідників. Зіставлення засобів різних мов, навіть найбільш віддалених, можливе лише шляхом зіставлення функцій, які виконують різні мовні

засоби. Звідси точність перекладу полягає у функціональній, а не формальній відповідності оригіналу [Міньяр-Белоручев 1980, с.28].

Практика військового перекладу в даний час немислима без глибокого знання теорії та осмислення всієї складності процесу перекладу. Розуміння суті перекладацьких процесів дає перекладачеві можливість оволодіти методикою пошуків необхідних еквівалентних відповідників, визначає принциповий підхід до здійснення перекладу, дозволяє підходити до вирішення практичних завдань більш раціональним шляхом і відповідно заощаджує час перекладача.

Переклад окремих складових одиниць військового контексту повинен проводитися з урахуванням усього змісту та мовної форми перекладного матеріалу. Важлива формальна, а загальна функціональна відповідність в певному стилістичному плані.

Дотримання формальних відповідностей при перекладі українською мовою не створює правильної стилістичної відповідності, а навпаки, руйнує її. Тому перекладач не повинен прагнути будь-що-будь перекласти кожне слово, точно передаючи його емоційне і стилістичне забарвлення, оскільки кінцевий якісний результат не буде знаходитися у відповідності з нормами даного виду (підвиду) мовного стилю в українській мові.

Кількість можливих помилок особливо зростає при перекладі інноваційних лексичних одиниць. Але похибка буде значно зменшуватися, якщо перекладач дотримуватиметься непохитної умови: осмислення реальної ситуації, що лежить в основі тексту, знання самої дійсності, про яку йдеться у тексті. Подолання суб'єктивізму та похибки в перекладі може здійснюватися шляхом одночасної та незалежної оцінки перекладу групою перекладачів, порівняння варіантів перекладу. Велике значення мають надійні лексикографічні джерела: словники, підручники та посібники, які розкривали б конотативні та денотативні значення слів, їх походження, можливі засоби перекладу.

Потенційному перекладачу, що бажає перекладати військову літературу, для початку необхідно зрозуміти одну принципову річ: перекладений документ призначений, насамперед, для практичного використання військовослужбовцями і співробітниками силових структур.

Виходячи з цього, перекладач повинен відповідати певним вимогам, а саме:

- Бути чітким, ясным, там, де це потрібно - коротким, містити правильну військову і військово-технічну термінологію.
- Не допускати двоякого тлумачення, бути пристосованим для практичного використання положень таїдей, які описані в документі.
- Сленг, фразеологічні звороти допускаються тільки у виняткових випадках, коли без них неможливообійтися.

Для правильного і точного розуміння і перекладу військових текстів необхідні перш за все ґрунтовні знання у сфері організації, озброєння і способів бойового використання збройних сил країн, які розмовляють англійською мовою. Так *gulliver effect* - *ефект Гулівера*, репрезентує випадок, коли велика мішень атакується ворогом одночасно з різних напрямків. Це алюзія з відомим персонажем твору Дж. Свіфта, який зазнав поразки від ліліпутів. Недостатня соціокультурна компетенція перекладача призводить до створення «комунікативного шуму», що є перешкодою, яка знижує ефективність комунікації та може призвести до її припинення.

Зупинимось дуже коротко на такому практичному питанні, як переклад емоційно забарвлених елементів англійської військової лексики.

Само собою зрозуміло, йдеться не про переклад окремих слів і поєднань, узятих самих по собі, поза контекстом. Переклад окремих складених одиниць будь-якого контексту повинен проводитися з врахуванням всього комплексу вмісту і мовної форми матеріалу, що переводиться. При цьому слід пам'ятати, що одні і ті ж види мовних стилів мають різні норми в українській і англійській мовах. Розмовний стиль мови військовослужбовців в українській мові характеризується вживанням набагато більшої кількості статутних

термінів, чим в англійській мові, і значно меншою насиченістю військовою просторічною лексикою, меншим ступенем відхилення від норм розмовної мови; елементи «грубої» лексики в українській мові зустрічаються у край рідко.

З погляду труднощів розуміння і перекладу військові терміни, на думку Л. Л. Нелюбіна, можна розподілити на три групи:

1. Терміни, що позначають іноземні реалії, ідентичні українським, наприклад:
 - *system of collective security* – система колективної безпеки;
 - *in security* – у безпеці;
 - *artillery* – артилерія [MerriamWebster]

Later that November, North Korean artillery shelled Yeongpyeong island, killing two South Korean marines. Пізніше в листопаді північнокорейська артилерія обстріляла острів Йонпхьон, убивши двох південнокорейських морських піхотинців.

Розуміння і переклад термінів цієї групи не становлять особливих труднощів. Можливі такі варіанти перекладу:

- як еквівалент використовується український термін, форма якого пов'язана з формою англійського терміна (інтернаціональні терміни), наприклад:
 - *army* – армія [MerriamWebster]

Things are so bad, in fact, that he and his army are forced into an off-season weapons production deal with the U.S. military just to make ends meet. По суті, справи настільки погані, що він і його армія змушені укласти угоду з виробництва зброї в міжсезоння з американськими військовими, щоб звести кінці з кінцями.

- *division* – дивізія [MerriamWebster]

The Colts still have the advantage in the division following their win over the Titans in Week 11. Кольти як і раніше мають перевагу в дивізіоні після перемоги над Титанами на 11 тижні.

- *section* – секція [Military Jargon Database].

- як еквівалент використовується український термін, форма якого не пов'язана з формою англійського терміна, наприклад:

- *platoon* – взвод:

A scout-sniper platoon, were charged with gathering intelligence and sowing chaos behind enemy lines. Взвод розвідників-снайперів відповідав за збір інформації і сіяння хаосу в тилу ворога.

- *fighter* – винищувач [MerriamWebster]

Count Pulaski was a famed fighter for freedom in Europe and in the Revolutionary War, and is known as the father of the American cavalry. Граф Пуласкі був відомим борцем за свободу в Європі і в Війні за незалежність, і відомий як батько американської кавалерії.

Багатокомпонентний англійський термін, що складається з кількох слів, перекладається українським терміном, компоненти якого збігаються за формою і значенням з відповідними компонентами англійського терміна, наприклад:

- *antitank artillery* – протитанкова артилерія;
- *atomic bomb* – атомна бомба [MerriamWebster]

Fakhrizadeh, who was around sixty and had a graying beard, and also a bit of a paunch, has often been compared to J. Robert Oppenheimer, the father of America's atomic bomb, and A. Q. Khan, the father of Pakistan's nuclear program. Фахрїзаде, якому було близько шістдесяти, з сивіючою бородою і трохи пухатим, часто порівнювали з Дж. Робертом Опенгеймером, батьком американської атомної бомби, і А.К. Ханом, батьком ядерної програми Пакистану.

Загальне значення багатокомпонентного англійського терміна повністю збігається зі значенням аналогічного українського терміна, але окремі його компоненти відрізняються від компонентів українського еквівалента, наприклад:

- *shock wave* – ударна хвиля;

- *profiles* – фізичні дані [Military Jargon Database]

While the vice president is the most high profile of several prominent Republicans hitting the Georgia runoffs trail, there's no word on whether President Trump will head south to help keep the GOP majority in the Senate. Хоча фізичні дані віце-президента є найбільш помітними з декількох видних республіканців, які потрапили до другого туру в Джорджії, немає ні слова про те, чи піде президент Трамп на південь, щоб зберегти більшість Республіканської партії в Сенаті.

2. Терміни, що позначають іноземні реалії, відсутні в українській дійсності, але мають загальноприйняті українські термінологічні еквіваленти, наприклад:

- *Military Occupational Speciality* – військово-облікова спеціальність;
- *National Guard* – Національна гвардія сухопутних військ [Military Jargon Database].

Адекватний переклад таких термінів досягається шляхом добору відповідних українських аналогів за допомогою адекватної заміни, наприклад:

- *logistic package* – комплект тилового забезпечення;
- *base* – вогнева група [Коровушкін 1980, с. 48].

Велике значення для перекладу термінів цієї групи має контекст, який дає змогу вивести загальне значення терміна зі значень його компонентів.

3. Терміни, що позначають іноземні реалії, відсутні в українській дійсності, і які не мають загальноприйнятих українських термінологічних еквівалентів, наприклад:

- *Clothing allowance* – грошова надбавка на одержання форми одягу [Коровушкін 1980, с. 15].

Переклад цих термінів становить найбільші труднощі, оскільки правильний переклад не може бути зроблений без ретельного, часом навіть етимологічного аналізу його компонентів. Звичайно переклад цієї групи термінів досягається за рахунок:

- опису значення англійського терміна, наприклад:

ground time – час перебування літака на землі [Коровушкін 1980, с. 15];

- дослівного перекладу, наприклад:

general staff – загальна частина штабу

The general staff is organized specifically to be a single, cohesive unit and consists of G1, G2, G3, G4, G5 sections.

zone – зона комунікацій;

- часткової або повної транслітерації, наприклад:

master sergeant – майстерсержант;

- транслітерації і дослівного перекладу, наприклад:

chief master sergeant – головний майстер-сержант;

- транскрибування, наприклад:

captain – капітан;

- *commander* – командер [Нелюбін 1981, с. 15]

Connery is utterly compelling as a Soviet submarine commander attempting to defect. Коннері вкрай переконливий як для радянського командира підводного човна, який намагається втекти.

Для передачі англомовної військової реалії українським словом необхідно застосовувати ряд перекладацьких трансформацій, адже буквальний переклад здебільшого порушує сприйняття реалії. При цьому зникає специфіка іноземних реалій, оскільки в більшості випадків ці реалії характерні лише для армій інших країн і не відповідають реаліям, прийнятим в українській армії. Для диференціації лексики військових документів на позначення іноземних реалій виділяють три групи перекладацьких трансформацій: дві основні – лексичну і граматичну, та одну комплексну – лексико-граматичну.

До лексичних трансформацій належать: транскрипція, транслітерація, калькування і лексикосемантична заміна (конкретизація, генералізація, модуляція).

Часто спостерігається й модуляція, або ж смисловий розвиток, тобто метод, за якого одиниця в мові перекладу на позначення військового терміну логічно виводиться за допомогою значення оригіналу:

- *calling the shot* – оцінка пострілу;
- *pickup zone* – зона евакуації;
- *reference point* – орієнтир;
- *supplies* – безперебійне постачання;
- *forward presence* – передове базування;
- *targets* – група цілей [Коровушкін 1980, с. 10].

Конкретизація полягає в передачі іноземної реалії в українській мові словом або словосполученням, яке має більш вузьку семантику:

- *driver* – механік-водій;
- *data book* – журнал спостерегань;
- *feature* – елемент місцевості;
- *tube* – ствол;
- *mask* – протигаз [Military Slang Dictionary].

Ще одним способом перекладу є генералізація, тобто передача іноземних реалій в українській мові поняттями з більш широким і узагальненим значенням:

- *Health Service* – медично-санітарне обслуговування;
- *Nuclear, Biological, Chemical* – зброя масового ураження;
- *arm-and-hand signal* – сигнал рукою [Military Slang Dictionary].

Граматичні трансформації включають в себе прийоми дослівного перекладу, та граматичні заміни (заміна форми слова, частини мови, члена речення).

Граматична заміна – спосіб передачі іноземної реалії за допомогою українського словосполучення, компоненти якого мають інше граматичне значення у зв'язку з невідповідністю форм вираження граматичних категорій в обох мовах:

- *Corps of Engineers* – інженерні війська;
- *zone* – зона висадки;
- *of-forces agreement* – угода про статус сил;
- *long-range fire* – вогонь на великій дальності;
- *unit cohesion* – злагодженість підрозділу;
- *position* – положення лежачи [Military Slang Dictionary].

До лексико-граматичних трансформацій відносять антонімічний переклад, експлікацію (описовий переклад) та компенсацію [Кочарян 2012, с. 38].

Також, окремо, роздивимось різні способи перекладу мілітарних лексичних одиниць.

Словникові відповідники

З точки зору практики перекладу всі елементи денотативної системи вихідної мови (лексичні та фразеологічні одиниці) поділяються на дві групи: 1) ті, що вже мають відповідники («перекладні еквіваленти») в цільовій мові (наприклад, *bleep* - короткий звуковий сигнал високого тону, *blas-thole drill* - бурильна машина) та 2) ті, що (ще) не мають відповідників в цільовій мові (наприклад, *flaming* у термінології Інтернету).

Перші називаються одиницями, що мають перекладні еквіваленти у мові перекладу, а другі - безеквівалентними одиницями.

Еквівалентні одиниці поділяються на одноквівалентні (тобто, такі, що мають тільки один перекладний відповідник, наприклад, *logarithm* - логарифм, *kinestatics* - кінестатика) і багатоеквівалентні, тобто такі, що мають два або більше перекладних відповідники, наприклад, *effect* - ефект, явище, вплив, наслідок, трикотажне переплетіння; *gaging* - вимірювання, замір, контроль, перевірка, калібрування, градуювання (слід мати на увазі, що маються на увазі словникові відповідники, тоді як відповідник певного слова чи фрази оригіналу в тексті може бути тільки один з кількох).

Еквівалентні лексичні та фразеологічні одиниці (не повністю) представлені в перекладних словниках та в текстах (тобто, поки що не

зафіксовані в словниках), але існують в мові перекладу як перекладні еквіваленти.

Переклад неоднозначних слів (вибір варіантного відповідника)

Неоднозначні слова мають кілька перекладних відповідників у відповідності із кількістю їхніх значень (лексико-семантичних варіантів). Відповідники неоднозначного слова називаються варіантними відповідниками. Під варіантним відповідником розуміється один із можливих варіантів перекладу слова (терміну). Варіативний відповідник передає, як правило, якесь одне значення слова вихідної мови, тобто кожний варіантний відповідник є перекладним еквівалентом якогось одного лексико семантичного варіанта (ЛСВ) багатозначного слова. Наприклад, термін *insulator* має такі лексико-семантичні варіанти (значення):

- *that which insulates;*
- *dielectric, insulating material.*

Відповідно, кожний з цих ЛСВ має свій перекладний еквівалент, і тому можна говорити, що термін *insulator* має такі варіантні перекладні відповідники:

- *ізолятор;*
- *діелектрик;*
- *ізоляційний матеріал.*

Варіантні відповідники можуть бути зафіксовані в перекладних словниках і тоді вони називаються словниковими варіантними відповідниками. Але перекладачі не завжди мають справу тільки із словниковими варіантними відповідниками - трапляється так, що словники не містять деяких відповідників неоднозначного слова або ж словникові варіантні відповідники певного слова взагалі не зафіксовані в словниках.

З точки зору практики перекладу доцільно розрізняти випадки, коли варіантні відповідники слова подано в словнику та коли вони в словниках відсутні частково або повністю. У першому випадку перекладач вирішує завдання вибору одного адекватного в даному контексті варіантного

відповідника слова оригінала з кількох, поданих в словнику. Для цього перекладач повинний точно визначити ЛСВ слова (тобто, в якому значенні вжито дане слово), після чого підібрати належний варіантний відповідник з тих, що наведені в словнику.

У тих випадках, коли варіантні відповідники певного слова вихідної мови в словниках відсутні, перекладач спочатку також повинний точно визначити, в якому значенні вжито багатозначне слово, а потім вже перекласти його одним із способів перекладу.

Варіантні відповідники - це найпоширеніший вид перекладних відповідників, оскільки більшість слів (в тому числі значна кількість термінів) є неоднозначними, отже потребують при перекладі вибору або утворення відповідника лексико-семантичного варіанту слова (терміна).

Транскодування

Транскодування - це такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу.

Розрізняють чотири види транскодування:

- транскрибування (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад, *captain* – *капітан*, *commander* – *командер* [Арнольд 2010, с. 15].);
- транслітерування (слово вихідної мови передається по літерах, наприклад, *chiefmastersergeant* – *головний майстер-сержант*);
- змішане транскодування (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування);
- адаптивне транскодування (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу).

Транскрибування – це спосіб передачі іноземної реалії шляхом відтворення форми її вираження за допомогою букв українського алфавіту.

При використанні транскрипції відтворюється її звукова форма, а при транслітерації – графічна:

- *Sergeant* – *мастер-сержант*;
- *Officer* – *юорент-офіцер*.

При транскодуванні, як можна бачити, літерами мови може передаватися вся форма, або більша її частина (в такому випадку говорять про адаптивне транскодування). Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання в вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми. При перекладі неологізмів транскодування звичайно супроводжується описовим перекладом, що подається в дужках. Для надання транскодованому терміну певної вмотивованості внутрішньої структури іноді додаються пояснювальні слова.

Транскодовані терміни, що вже міцно закріпилися в мові перекладу, в словниках можуть подаватися без додаткового описового перекладу.

Транскодування неологізмів відбувається при перекладі в тих випадках, коли в культурі і, зокрема, науці країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття і відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово або слова в мові перекладу, які б адекватно передавали зміст поняття і задовольняли вимогам до термінотворення. Оскільки при транскодуванні транскодоване слово має одне значення, то такий спосіб перекладу доцільно застосовувати в тих випадках, коли в мові перекладу необхідно створити чітко однозначний термін. Особливо часто транскодування термінів відбувається в тих випадках, коли термін в мові перекладу складається з міжнародних терміноелементів латинського або давньогрецького походження. Перш ніж застосовувати цей спосіб перекладу, перекладач повинний переконатися, що в мові перекладу відсутній перекладний відповідник слова, що перекладається, інакше через транскодування в мові перекладу можуть виникнути дублетні (синонімічні) терміни, а це порушує чіткість та стрункність певної терміносистеми.

Калькування (дослівний переклад)

Калькування є одним з найбільш розповсюджених прийомів перекладу військової лексики. Він полягає у відтворенні семантики і структури оригінального слова засобами рідної мови:

- *semi-combustible cartridge* – напівзгораючий патрон;
- *operations* – контрснайперські операції;
- *infantry squad* – піхотне відділення;
- *all-weather aircraft* – всепогодний літак;
- *bomb carrier* – бомботримач;
- *tail fuse* – хвостовий детонатор [Military Jargon Database].

Калькування як прийом перекладу частіше застосовується при перекладі складних слів (термінів). Воно може застосовуватися також стосовно тільки одного з компонентів складного слова (терміна):

Досить часто калькування застосовується при перекладі до тих складних термінів, що утворені за допомогою поширених загальнонародних слів:

- *worm shaft* - черв'ячний вал;
- *target search* - пошук цілі;
- *drafting table* - креслярський стіл;
- *self-loading* -самозавантаження.

Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові.

Контекстуальна заміна

Контекстуальна заміна — це така лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу.

Слід зазначити, що не існує точних правил створення контекстуальних замінь, оскільки переклад слів в таких випадках залежить від контексту їхнього вживання. Існують, однак, чотири основних прийоми створення контекстуальних замінь: смислова диференціація, конкретизація та генералізація значення і «антонімічний» переклад (формальна негативація), які розглядаються в наступних параграфах.

Смисловий розвиток

Найтипівішим прикладом смислового розвитку є семантичне відношення наслідку, тобто причинно-наслідкове відношення: так, дієслова *to drop* - *випустити (щось з рук)*, *to fall down* - *впасти (додолу)* пов'язані саме таким відношенням: *He dropped his watch. Він випустив годинника* > *His watch fell down. Його годинник впав.*

Смисловий розвиток є таким прийомом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається. Іноді відхилення в перекладі від "букви" оригіналу необхідно для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу та перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення. Зрозуміло, користуватися цим прийомом перекладу лексичних елементів необхідно обачно і тільки там, де це доцільно, оскільки значний семантичний розвиток значення слова, що перекладається, може призвести до викривлення змісту оригіналу і порушення адекватності перекладу.

Антонімічний переклад (формальна негативація)

Крайнім випадком такого способу перекладу, як семантичний розвиток, при перекладі слів і словосполучень є так званий «антонімічний» переклад, коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну (позитивна - на негативну і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним. По суті, термін «антонімічний переклад», який зустрічається в перекладознавчій літературі, є неточним, оскільки слово, що перекладається, не замінюється на антонім у мові

перекладу, а змінює лише форму на протилежну, тоді як його зміст, значення залишається без особливих змін. Тому для позначення означеного способу перекладу краще використовувати термін «формальна негативація», в якому підкреслюється саме зміна форми слова або словосполучення і не йдеться про антонімічність як таку, що пов'язана із зміною змісту на протилежний.

Означена трансформація представлена трьома видами:

- негативація (слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечувальної семи замінюється в перекладі на слово з префіксом не- або словосполученням з часткою не, наприклад, *to continue* - не зупинятися, *small* - невеликий, *to ignore* - не помічати);
- позитивація (слово або словосполучення з формально вираженою заперечувальною семою замінюється в перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного компонента, наприклад, *unabbreviated* - повний, *unabolished* - такий, що залишається чинним, *unallowed* - заборонений, *to disable* - блокувати, закривати);
- анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів (наприклад, *to not defuse* - залишити із запальником (бомбу), *not impossible* - можливий, *not disaggregative* - цільний, *to disappear never* - завжди залишатися).

В певних контекстах деякі англійські слова, що не мають у своєму складі заперечувальних морфем, але містять, як правило, заперечувальний семантичний компонент, можуть перекладатися подібними за значеннями словами з префіксом «не-» або сполученнями частки «не» з антонімічним відповідником слова, що перекладається. Тому формальна негативація є одним з прийомів реалізації контекстуальної заміни, тобто такої лексичної заміни, що можлива лише в певному контексті. Часто прийом формальної негативації застосовується при перекладі складних речень, що містять заперечувальну частку *not* і сполучник *until* або *unless*. Слід зауважити, що в

таких випадках в переклад нерідко вводиться частка лише, як в останньому прикладі.

Описовий переклад

Описовий переклад - це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна), наприклад:

- *continuous wave* – телеграфний режим роботи;
- *damage control* – ліквідація наслідків нападу противника, ремонтно-відновлювальні роботи;
- *Operational Army* – оперативно-тактичний складник сухопутних військ США;
- *Forces* – сили спеціальних операцій;
- *skills* – навички взаємодії у групі;
- *exercises* – тактичні вправи в складі групи [Стрелковський 1999, с. 102].

До описового перекладу висуваються такі вимоги:

- переклад повинний точно відбивати основний зміст позначеного неологізмом поняття;
- опис не повинний бути надто докладним;
- синтаксична структура словосполучення не повинна бути складною.

При застосуванні описового перекладу важливо слідкувати за тим, щоб словосполучення в мові перекладу точно і повно передавало всі основні ознаки поняття, позначеного словом оригіналу. Наприклад, термін *outscriber* має такі основні ознаки: *вихід, записування та пристрій*, а тому при перекладі описовим способом слід зберегти всі ці головні ознаки: *outscriber - вихідний пристрій відтворення даних*.

Перед застосуванням цього прийому перекладу неологізмів необхідно виконати попередню умову правильності перекладу неологізмів - переконатися, що в мові перекладу відсутній перекладний відповідник (зрозуміло, що перекладні словники ще не могли його зафіксувати, проте він може бути зафіксований, зокрема, у вже перекладеній нещодавно літературі), щоб не створювати термінологічні дублети в мові перекладу. Для того, щоб правильно застосувати такий прийом перекладу, необхідно добре знати предметну сферу тексту, що перекладається, щоб правильно розкрити зміст позначеного неологізмом поняття. У порівнянні з транскодуванням описовий переклад має ту перевагу, що завдяки ньому досягається більша прозорість змісту поняття, позначеного відповідником неологізму. Разом з тим, описовий переклад характеризується такими недоліками:

- при його застосуванні можливо неточно або нечітко тлумачення змісту поняття, позначеного неологізмом;
- описове словосполучення порушує таку вимогу до термінів, як стислість (а тому такі багатослівні терміни не мають дериваційного потенціалу, тобто, від них важко, якщо взагалі можливо, утворювати похідні терміни).

Наступною характерною рисою лексики військових документів є використання багатокомпонентних виразів на позначення військових реалій. Переклад цих виразів можливий такими способами:

1. Шляхом послідовного перекладу:

- *tacticalaircommand* – тактичне повітряне командування;
- *decontaminationkit* – індивідуальний протихімічний пакет;
- *eyedopticalsystem* – біноклярний оптичний прилад [Кунін 1996, с. 73].

2. За допомогою перестановки компонентів:

- *veryheavycannon* – гармата особливої потужності;
- *firecontrolandcoordination* – керування і координацію вогню;

- *heavymortarplatoonfiredirectioncenter*– пункт керування вогнем взводу важких мінометів;
 - *Operation sand training section*– відділ оперативної та бойової підготовки [Коровушкін 1980, с. 79].
3. За допомогою дієприкметникових, дієприслівникових зворотів:
- *Explosive ordnance disposal personnel*– особовий склад, що здійснює знешкодження вибухових пристроїв;
 - *Behind forces*– підрозділи, які діють у тилу ворога [Military Jargon Database].
4. Шляхом описового перекладу:
- *Automatic masking criteria*– норматив надягання протигазу без команди;
 - *Field movement techniques* – способи пересування підрозділів на полі бою;
 - *Artillery delivery system*– польовий артилерійський засіб доставки зброї до цілі;
 - *Control missions*– операції з боротьби проти масових заворушень [Military Jargon Database].

2.3 Актуалізація фразеологічних одиниць в сучасній англійській мові

Одиниці фразеологізмів (фразеологізми) заповнюють лакуни лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити найменування пізнаних людиною (нових) сторін дійсності, і у багатьох випадках є єдиними позначеннями предметів, властивостей, процесів, достатків, ситуацій. Утворення фразеологізмів послаблює протиріччя між потребами мислення і обмеженими лексичними ресурсами мови. У тих же випадках,

коли у фразеологізмі є лексичний синонім, вони зазвичай розрізняються в стилістичному відношенні.

У англійській військовій лексиці зустрічаються всі види одиниць фразеологізмів англійської мови: 1) зрощення фразеологізмів; 2) єдність фразеологізмів; 3) поєднання фразеологізмів. Ці види утворюються по стандартних моделях фразеологізмів англійської мови зі всім різноманіттям їх варіантів (*mudcrusher* – *пихотинець*, *cakeandwhine* – *строгий арешт*). Особливий інтерес представляє ідіоматичність ряду одиниць фразеологізмів військової лексики. До ідіом, наприклад, відноситься: *go over the top* – *іти в атаку*.

- *chicken hawk* – людина, яка підтримує війну, хоча в минулому вона доклала великих зусиль, щоб уникнути військової служби:

Well, it looks like the «chicken-hawks» are at it again. These people who were too chicken to go to war (or even serve in the military) become middle-aged hawks looking for an opportunity to send others to kill and be killed [Sacramento Bee, March 31, 2002]. Здається, що «яструбки» знову погано поведуться. Ці люди, що ухилились від участі у війні та військової служби, перетворилися на дорослих «яструбів», які шукають нагоди відправити інших на війну, де вони будуть вбивати, і де будуть вбиті.

- *panda-hugger* – аналітик:

The very name of Bill Gertz's new book [«The China Threat»] is an affront to the panda-huggers in our nation's capital. They deny the existence of a threat from China, suggesting that this view is a mindless holdover from the reflexive paranoia of the Cold War [The Washington Times, January 2, 2001]. Сама назва нової книги Біла Гертца [«Китайська загроза»] є викликом по відношенню до прихильників Китаю в американській столиці. Вони відкидають існування загрози з боку Китаю, вважаючи таку точку зору нерозумним пережитком поворотної параної холодної війни.

- MOUT [Military operations in urban terrain = military operations in urban

territory] - військові операції у межах міста:

We have no intention of going door-to-door and house-to-house in a city of five million. It's unbelievably complex, with underground tunnels and bunkers everywhere ... If things go bad in a MOOT environment, they go bad quickly [The Washington Post, March 16, 2003]. Ми не маємо наміру обходити всі будинки у цьому п'яти мільйонному місті. Він надзвичайно складний з його чисельними підземними тунелями та бункерами. Якщо справи підуть погано під час військових дій у місті, ситуація погіршиться швидко (мається на увазі Багдад).

- fireworks display [fireworks + display] - фейєрверк

India and Pakistan have begun weaponizing the nuclear devices they first tested in 1998, Clinton administration officials now believe. Pakistan has already placed a nuclear warhead on some of its missiles, and India is responding in kind, they say [Newsweek, October 18, 1999]. Представники адміністрації Клінтона вважають, що Індія та Пакистан розпочали оснащення ядерною зброєю ракетноносіїв, які були вперше випробувані у 1998 році. Вони стверджують, що Пакистан вже оснастив деякі ракети ядерними боєголовками, Індія теж реагує на це відповідним чином.

- warfighter [war + fighter] – людина, яка бере участь у війні.

Truly preposterous is the suggestion that the single-warhead Midgetman missile, now under development is somehow a "good" weapon. A nuclear warfighter's dream because of its surgical military qualities, it will be a welcome addition to tomorrow's dangerous first-strike force [The New York Times, April 15, 1986]. Справді абсурдним є твердження про те, що ракета з однією боєголовкою, яка розробляється зараз, є «корисною» зброєю. Маючи здатність завдавати точні хірургічні удари, вона стає мрією військових і доповнює загрозливий арсенал зброї першого удару в майбутньому ядерному конфлікті.

- embed [em + bed] - журналіст, який висвітлює події, що відбуваються у військовому підрозділі

As prospective embeds - journalists planted among America's fighting forces – we were given a crash course in all things military... [The New York Times, March 2, 2003]. У якості військових журналістів, які збираються приєднатися до американських бойових підрозділів для висвітлення в пресі їх дій, ми пройшли курс виживання в умовах війни.

- coalition of the willing - коаліційні / союзницькі сили:

Coalition of the willing is a Bush administration term that conjures up images of the many countries who support America's military mission. Коаліційні сили – термін адміністрації Буша, що викликає в уяві багато країн, які підтримують військову місію Америки.

- «CNN effect», «ефект СНН»

“The CNN effect” refers to consumers who stayed home to watch coverage of the war in Iraq instead of going out and spending» [Los Angeles Times, May 19, 2003]. «Ефект СНН» впливає на споживачів, які залишаються вдома, спостерігаючи по телебаченню за військовими подіями в Іраці замість того, щоб ходити по крамницям та купувати товари. («CNN» [Cable News Network] – американська телевізійна кампанія, яка активно висвітлювала військові дії американців в Іраку, до передач якої була прикута увага багатьох людей, особливо на початку війни).

- shock and awe - страх і трепет:

The attack to kill Saddam and his leadership is a classic case of shock and awe, said H. Ullman, a chief architect of the strategy and co-author of the 1996 book “Shock and Awe. Cut off the head of the emperor and the empire goes” [The Atlanta Journal and Constitution, March 22, 2003].

Напад з метою вбити Саддама та його керівництво є класичним прикладом військової стратегії «страху і трепету», говорить Х. Улман, її головний архітектор та співавтор книги «Страх і трепет», що вийшла в світ у 1996 році. Достатньо відрубати голову імператору, і імперія впаде.

- iraqnophobia and capitulator - іракофобія та капітулянт

Now that September is here, President Bush can launch his newest product, Iraqnophobia [The Tennessean, September 14, 2002]. З початком вересня президент Буш має змогу запустити його новий продукт під назвою «іракофобія».

Leaflets have been raining down on Iraqi troops, urging them to surrender. It is hoped that many will become «capitulators», a newly coined category for troops who surrender before any confrontation with U.S. forces [The Associated Press, March 17, 2003]. Іракські війська закидають листівками, спонукаючи їх здаватися у полон. Існує надія, що буде багато «капітулянтів». Цим новим словом називають підрозділи, що здаються ще до прямого зіткнення з американськими військами.

Отже, існують такі способи перекладу фразеологічних одиниць – переклад фразеологічним еквівалентом, фразеологічним аналогом, описовим перекладом, контекстуальними замінами та калькуванням. Таким чином, вибір того чи іншого виду перекладу залежить від особливостей фразеологічних одиниць, які перекладач повинен розпізнати і зуміти передати їхнє значення, яскравість і виразність.

2.4 Особливості перекладу англомовних мілітарних фразеологічних одиниць українською мовою

При перекладі фразеологізму треба передати його сенс і відобразити його образність, знайшовши аналогічний вираз в англійській мові і не загубивши при цьому стилістичну функцію фразеологізму. При відсутності в англійській мові ідентичного образу потрібно вдаватися до пошуку «приблизної відповідності», потрібно підбирати вислови та мовні кліше, які відповідають саме менталітету та культурі мови перекладу.

Серед різних способів перекладу військових експресивних фразеологізмів розповсюдженими способами є переклад методом відповідного аналога в іншій мові та переклад за допомогою транскрипції, або транслітерації. Широко вживається також метод калькування. Так, англійське словосполучення *shockandawe* має український аналог *страх і трепет*. Слова “*Iraqnophobia*” та “*capitulator*” можуть бути перекладені, відповідно, як «іракофобія» та «капітулянт».

У військовій публіцистиці широко вживаються аббревіатури та акроніми, що часто значно ускладнюють переклад, особливо у тому випадку, коли мова йде про новотвори, значення яких можливо встановити тільки завдяки контексту або аналізу екстралінгвальної ситуації. Наприклад, акронім *MOUT*[*Military operations in urban terrain = military operations in urban territory*] розшифровується як *військові операції у межах міста*.

Незвичайним видом військової лексики є військові команди. Військові команди є особливим видом стійких фразеологізмів, вони перетворилися на взаємний код і мають майже знаковий характер. Військові команди не можна вільно перекладати українською мовою, інакше неправильно перекладена військова команда втратить свою чіткість. Військові команди слід запам'ятовувати, у них немає варіантів, оскільки це сталі одиниці, усередині яких нічого не можна міняти.

Слід зазначити, що А.С. Кунін не розглядує військові команди як комунікативні фразеологізми із структурою пропозиції, а звертає увагу лише на прислів'я і приказки.

Експресивні, «крилаті» військові неологізми викликають додаткові труднощі перекладу. Загальнолітературні фразеологізми відомі багатьом, але нові емоційно забарвлені ідіоми можуть бути незрозумілими і для досвідченого перекладача.

Наприклад, словосполучення *chicken hawk* означає людину, яка підтримує війну, хоча в минулому вона доклала великих зусиль, щоб уникнути військової служби.

Зрозуміти негативну конотацію неологізму допомагають наступні факти. У деяких місцях США словом *chicken hawk* називають червонохвістого яструба за назвою герою коміксів – яструбапташеняти на ім'я Генрі, який, бравуючи, звертається до великого півня з такими словами: *You're a chicken and I'm a chicken hawk; are you coming quietly or do I have to miss you up?* – *Ти – курча, а я – яструб; ти будеш поводитися тихо, чи мені треба нам'яти тобі боки?* Слово *panda-hugger* означає аналітика, який вірить у те, що Китай не несе мілітаристської загрози, зокрема США.

Науковці виділяють два основні шляхи перекладу стійких словосполучень: фразеологічний та нефразеологічний [Влахов 1980, с. 180].

Фразеологічний прийом включає в себе переклад за допомогою еквівалента та переклад за допомогою аналога. Серед нефразеологічних прийомів перекладу розповсюдженими є калькування, описовий переклад та контекстуальна заміна. Розглянемо детальніше кожен з прийомів:

1. Фразеологічний еквівалент. Найкращим прийомом перекладу фразеології є використання відповідного фразеологізму в мові перекладу, оскільки це гарантує не лише передачу змісту, а й відтворення образності та експресивності виразу англійської мови. Кількість повних еквівалентів порівняно невелика, оскільки носії англійської та української мов мають різний світогляд та культуру. Що стосується часткових еквівалентів, вони часто застосовуються при перекладі. Значення фразеологізмів передається за допомогою виразу, схожого за структурою і лексичним.

2. Фразеологічні аналоги. Кількість образних фразеологічних одиниць, які співпадають по змісту та образності в англійській та рідній мовах, порівняно невелика. Значно частіше перекладачеві потрібно використовувати

український фразеологізм, аналогічний по змісту англійському, але, який базується на іншому образі [Кунін 1996, с. 18].

3. Дослівний переклад (калькування). Іноді перекладач, намагаючись зберегти образність оригіналу при перекладі фразеологізму, який немає ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до дослівної передачі образу. Такий спосіб може бути застосований у тому випадку, якщо в результаті калькування отримуємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем і не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови. Хоча калькування свідчить про не досить високий рівень перекладу, Р. П. Зорівчак зауважує, що цей прийом є досить вагомим, тому що зберігає всю національну специфіку фразеологізму, ілюструючи спосіб мислення іншого етносу, адже читач повинен постійно відчувати, що він читає іншомовний твір, у якому присутня специфіка іншої культури, реалії іншого життя [Зорівчак 1989, с. 82].

4. Описовий переклад. Якщо англійський фразеологізм не має в рідній мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад міг би привести до малозрозумілого буквалізму, перекладачеві необхідно відмовитись від передачі образності та використовувати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів [Влахов 1980, с. 196].

5. Контекстуальні заміни при перекладі полягають у тому, що перекладач намагається знайти такий український фразеологізм, який хоча і не відповідає по значенню англійському фразеологізму, але з достатньою точністю передає його зміст у конкретному контексті.

ВИСНОВОК

В ході вивчення питання про особливості вживання та перекладу лексичних та фразеологічних одиниць мілітарної сфери нами було досліджено величезний маловивчений пласт лексичних та фразеологічних одиниць, існуючих в рядах військовослужбовців збройних сил англomовних країн. Як показують приклади, здебільшого військова лексика та фразеологізми відображають гумористичне ставлення до предмета, яке може бути оцінено як свого роду «непокору» суворих умов війни та суворій дисципліни, характерною для збройних сил.

В результаті проведеного аналізу фразеологічних одиниць військової тематики, нами були сформульовані наступні висновки: Фонд військових ФО це великий пласт ідеоматизмів, ідеофразеоматизмів і фразеоматизмів.

Ідеоматичні та ідеофразеоматичні звороти військової тематики – це численна група ФО, велика частина яких за своїми структурно-семантичними ознаками відноситься до субстантивних і дієслівних фразеологізмів, які є найбільш продуктивними сталими виразами в будь-якій мові; в меншій мірі у військовій сфері представлені модальні і вигуківі ФО, що пояснюється загальним характером їх вживаності.

Фразеоматика військової сфери включає звороти, що служать для позначення різних явищ військової служби, озброєння і військової техніки, діяльності під час бойових дій і навчань, повсякденному житті військовослужбовців. Найкращий спосіб передати фразеологізм фразеологізмом. Це є можливим тоді, коли англійська та українська мови запозичили фразеологічний зворот з інших мов (найчастіше класичних). Також можливий переклад фразеологічним аналогом. При такому перекладі слід враховувати, що український образ повинен бути нейтральним щодо національного забарвлення. Іноді застосовують переклад калькою, тобто спроба скопіювати англійський образ і створити свою фразеологічну

одиницю. Але є ще один спосіб перекладу, описовий переклад, відмова від перекладу фразеологізмом. Загалом, можна побачити, що при перекладі найчастіше використовується калькування. Узагальнюючи визначення всіх авторів, ми можемо надалі розглядати терміни як лексичні одиниці, що виконують номінативну і дефінітивну функцію і функціонують в рамках тієї чи іншої терміносистеми, яка визначається сферою їх функціонування.

Для того, щоб зупинити вибір на тому чи іншому способі перекладу, фахівці повинні відштовхуватися від типу терміна. Наприклад, для настільки поширених у військовому середовищі скорочень найкраще підійдуть такі прийоми, як:

1. лексико-семантичні заміни;
2. переклад повної форми і створення на його основі нового україномовного скорочення;
3. переклад повної форми;
4. експлікація, або описовий переклад;
5. транслітерація і транскрипція.

Багатокомпонентні ж військові терміни найбільш часто перекладаються за допомогою:

1. аналогічної препозитивної атрибутивної групи;
2. описового перекладу;
3. перестановки компонентів;
4. використання причетних і дієприкметникових оборотів.

На наш погляд, вельми часте використання перекладачами описового перекладу обумовлюється не тільки відмінною від англійської лексико-синтаксичної сполучуваністю одиниць української мови, а й менш розвиненою військовою промисловістю і армійською системою в цілому, що змушує фахівців або запозичувати відсутні в українській мові поняття, або експлікувати значення вихідної одиниці, часом вдаючись до досить розгорнутим і «великоваговим» конструкціям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соссюр Ф. Курс загальної лінгвістики. Єкатеринбург : Видавництво Уральського університету, 1999. 432 с.
2. Дубенець Е. М. Лінгвістичні зміни в сучасній англійській мові. Москва : Глоса-Пресс, 2003. 256 с.
3. Кунін А. В. Курс фразеології сучасної англійської мови. : Дубна "Фенікс +", 2005. 479 с.
4. Телія В. М. Що таке фразеологія? : Наука, 1966. 86 с.
5. Арнольд І. В. Стилїстика. Сучасна англійська мова: підручник для вузів. 10-е изд. : Флінта: Наука, 2010. 384 с.
6. Шляхов В. І. Російська і американська військова розмовна середа в словах і виразах. : URSS, 2011. 328 с.
7. Антрушина Г. Б., О. В. афанасьєва, Н. Н. Морозова. Лексикологія англійського язика: Учеб. пособие для студентів. Москва : Дрофа, 1999. 288 с.
8. Кунін А. В. Структурно-семантические аспекты первичной фразеологии. Основы русской фразеологии : Педагогический институт иностранных языков им. Мориса Тореза. 1987. 320 с.
9. Панфилов В. З. Философские проблемы языкознания. Москва : Высш. школа, 1997. 342 с.
10. Свешнікова О. В. Особливості перекладу фразеологічних одиниць англійської мови на українську. *Прикладна лінгвістика*. Київ: 2014. С. 15–17.
11. Петрова Н. Д. Англійські фразеологічні одиниці з національно-культурологічним компонентом. *Іноземна філологія*. Київ, 2013. С. 40–50.

12. Андрусак І. В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу : автореф. дис. ... канд. філол. Наук : 10.02.04. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2003. 20 с.
13. Глушко М. М. Функціональний стиль громадської мови і методи її дослідження : Москва : 1974. 132 с.
14. Бархударов Л. С. Мова і переклад (Питання загальної і приватної теорії перекладу) : Міжнародні відносини, 1975. 240 с.
15. Гриньов С. В. Введення в термінознавство : Москва : Московський ліцей, 1993. 309 с.
16. Комісаров В. М. Теорія перекладу (лінгвістичні аспекти) : навч. для ін-тів і фак. іноз. мови. Київ : Вища школа, 1990. 253 с.
17. Мойсеєв А. І. Про мовну природу терміна. Лінгвістичні проблеми науково-технічної термінології. : 1970. 1 с.
18. Нелюбін Л. Л. Підручник військового перекладу. Англійська мова, Київ. 1981. 379 с.
19. Реформатський О. А. Термін як член лексичної системи мови. *Проблеми структурної лінгвістики.*, Москва. 1968.
20. Реформатський О. А. Що таке термін і термінологія. *Питання термінології.* Москва., 1961. С. 49-51.
21. Стрильківський Г. М., Л.К. Латишев. Науково-технічний переклад : Москва. 1980. 88 с.
22. Панько Т. І., І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. Українське термінознавство: підруч. Львів : Світ, 1994. 216 с.
23. Лейчик В. М. Обоснование структуры термина как языкового знака понятия. *Терминоведение.* 1994. № 2. 5 – 16 с.
24. Звегинцев В. А. Семасиология. Москва : Изд-во Моск. Университета, 1957. 338 с.
25. Лейчик В. М. Предмет, методы и структура терминоведения: автореф. дис....д-ра філол. наук. 10.02.04. АН ССРСР. ин-т языкознания., 1989. 47 с.

- 26.Гринев С. В. Введение в терминоведение., Изд-во МГУ, 1993. 309 с.
- 27.Матюшин И. М. Коммуникативная модель взаимодействия военно-терминологических систем (на материале русского и французского военных подъязыков): автореф. дисс. ... канд. филол.наук.: 10.02.04., 1996. 21 с.
- 28.Елина Е. А. Социоллингвистический аспект речи персонажей-военных (на материале русской прозы XIX веков) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. : 10.02.04. Саратов, 1997. 17 с.
- 29.Салимова Р. Х. Современное профессиональное просторечие (на материале военной русской лексики советской эпохи). Москва : Наука, 1974. 135 с.
- 30.Аксенов А. Т. К вопросу о взаимодействии между английской военной терминологией и общенародной лексикой : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. 10.02.04. 1954. 17 с.
- 31.Фомина Н. Д. Военная лексика русского языка в контексте художественной речи (на материале советской литературы) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. 1968. 24 с.
- 32.Нелюбин Л. Л., А. А. Дормидонтов, А. А. Васильченко. Военный перевод и его особенности: учебник военного перевода (общий курс). Воениздат, 1981. 379 с.
- 33.Стрелковский Г. М. Теория и практика военного перевода. Москва : Воениздат. 1999. 272 с.
- 34.Плющ М. Я. Словотворення та вивчення його в школі : монографія. Марія Яківна Плющ. Київ : Рад.школа, 1969. 132 с.
- 35.Миньяр-Белоручев Р. К. Теорія і методи переклад. Москва : ІМО, 1980. 204 с.
- 36.Шевчук В. Н. Производные военные термины в английском языке. Москва : Воениздат, 2003. 231 с.
- 37.Гарбовский Н. К. Сопоставительная стилистика профессиональной речи. Москва : Наука, 1988. 141 с.

38. Стрелковский Г. М. Теория и практика военного перевода. Москва : Воениздат, 1999. 272 с.
39. Аристов Н. Б. Военно-морские силы США и Великобритании. Москва : Воениздат, 1997. 202 с.
40. Нелюбин Л. Л. Учебник военного перевода. Л. Л. Нелюбин. Москва : Воениздат, 1981. 443 с.
41. Стрелковский Г. М. Теория и практика военного перевода. Москва : Воениздат, 1999. 272 с.
42. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка. Высшая школа, 1989. 126 с.
43. Зацний Ю. А. Боротьба з міжнародним тероризмом і нова лексика англійської мови у засобах масової комунікації. *Лінгвістичні дослідження*. Горлівка: ГДПШМ, 2003. Вип. 2. 212 с.
44. Клименко О. Л. Поповнення словникового складу сучасної англійської мови з нелітературних підсистем : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Х.: Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2000. 19 с.
45. Влахов С. И. С. Флорин. Непереводимое в переводе. Международные отношения, 1980. 342 с.
46. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. 1996. 344 с.
47. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1989. 216 с.
48. Балабін В. В. Основи військового перекладу (англійська мова): навч. посібник. Київ : Логос, 2004. 208 с.
49. Нелюбин Л. Л. Дормидонтов А. А., Васильченко А. А. Учебник военного перевода. Английский язык. Москва : Воениздат, 1981. 444 с.
50. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. 208 с.

- 51.Булаховский Л. А. Курс русского литературного языка. 4-е испр. идоп. рад. шк., 1953. Т. 2. 437 с.
- 52.Ларин Б. А. История русского языка и общее языкознание. Просвещение. 1977. 223 с.
- 53.Архангельский В. Л. Устойчивые фразы в современном русском языке. Ростов-на-Дону, 1964. 280 с.
- 54.Шанський Н. М. Фразеологія сучасного російського мови: навч.посіб. 4-е вид., испр.и доп. Спеціальна література, 1996. 192 с.
- 55.Копиленко М. М., З. Д. Попова. Очерки по общей фразеологии (проблемы, методы, опыты). Изд-во Воронежского ун-та, 1978. 144 с.
- 56.Термін: (енциклопедична стаття) URL: <http://www.wikiznanie.ru/ruwz/index.php/Special:Whatlinkshere/> (дата звернення: 10.09.2020).
- 57.Кочарян Ю. Г. Функциональные особенности американского военноморского сленга. URL: <http://www.teoria-practica.ru/-4-2012/philology/kocharyan.pdf> (дата звернення: 20.09.2020).
- 58.Фразеологія: (енциклопедична стаття) URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 20.09.2020).
- 59.Жаргонізм: (енциклопедична стаття) URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 15.11.2020).
- 60.Професіоналізм: (енциклопедична стаття) URL: <https://ukrlit.net/info/criticism/professionalism.html>. (дата звернення: 13.11.2020).
- 61.Cowie A. P. Phraseology: Theory, Analysis and Applications. Oxford : University Press. 2001. 258 p.
- 62.Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. Joint Publication 1-02. US Department of Defense. 2009. 780 p.
- 63.Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. Joint Publication 1-02. US Department of Defense. 2009. 780 p.

64. Hughes G. Words, War and Terror. Cambridge : English Today. 2008. Vol. 24. № 1. P. 13–17.
65. Military Jargon Database URL: <http://www.jargondatabase.com/category/military> (дата звернення: 13.11.2020).
66. Mattiello E. Extra-Grammatical Morphology in English: Abbreviations, Blends, Reduplicatives, and Related Phenomena (Topics in English Linguistics) Göttingen : De Gruyter Mouton, 2013. 341 p.
67. Sinclair J. Corpus, concordance, collocation. Oxford : Oxford University Press. 1991. 179 p.
68. Simpson E. War from Ground Up: Twenty-first century Combat as Politics (Crisis in the World Politics). Oxford : Oxford University Press. 2012. 285 p.
69. Thorne S. The Language of War. London : Routledge, Taylor & Francis e-Library. 2006. 122 p.
70. Thomas Rid Cyber war will not take place. Hurst & Co. Publishers. 2013. p. 232.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Телія В.М. Фразеологізм. Мовознавство. Великий енциклопедичний словник. Гл. ред. В.Н. Ярцева. - 2-е вид. Москва : Велика Російська енциклопедія, 1998. 685 с.
2. Ожегов С. И., Н. Ю. Шведова. Толковый словарь русского языка. Москва : ИТИ Технологии, Издание 4-е, 2003. 944с.
3. Коровушкин В. П. Краткий учебный англо-русский и русско-английский словарь-минимум американского военного жаргона. Череповец, 1980. 86 с.

4. Ахманова О. С. Словник лінгвістичних термінів / изд. 2-е. Москва : Радянська енциклопедія, 1969. 608 с.
5. Кунін А. В. Англо-російський фразеологічний словник. Москва : «Російська мова», 1984. 944 с.
6. Англо-український фразеологічний словник. уклад. К.Т. Баранцев. 2-ге вид. т-во «Знання», КОО, 2005. 85-89 с.
7. Огарков Н. В. Военный энциклопедический словарь. Москва : Воениздат, 1984. 864 с.
8. Soanes C., S. Hawker. Compact Oxford English Dictionary of Current English. Third Edition, Revised. Oxford University Press, 2008. – 1210 p.
9. English-Russian aviation and space dictionary URL: http://avia_space_en_ru.academic.ru/ (дата звернення: 05.11.2020).
10. Blank Andreas Words and Concepts in Time 2001. URL: <http://www.metaphorik.de/01/Blank.pdf> (дата звернення: 01.12.2020).
11. Arsenteva Elena Phraseology in Multilingual Society. Cambridge : Scholar Publishing, 2014. 380 p.
12. Manser M. H., N.D. Turton. The Wordsworth Advanced Learners. Dictionary. Wordsworth Editions Limited, 1998. 839 p
13. Military Slang Dictionary URL: <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=military%20slang> (дата звернення: 01.12.2020).
14. Longman Dictionary of Contemporary English. Edinburgh : Gate, Harlow Essex, 2001. 1668 p.
15. Merriam Webster URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 01.12.2020).
16. Military Slang Dictionary URL: <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=military%20slang> (дата звернення: 08.11.2020).

17. Military Jargon Database URL:
<http://www.jargondatabase.com/category/military> (дата звернення:
10.11.2020).
18. The Macmillan Dictionary of Contemporary Phrase and Fable. London :
Macmillan, 2002. 677 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. The Guardian (URL: <https://www.theguardian.com/international>)
2. The Independent (URL: <https://www.independent.co.uk/>)
3. All Military Weapons (URL: <https://www.military.com/equipment/weapons>)
4. US State News (URL: <https://newsroom.unsw.edu.au/news/business-law/will-us-have-new-state>)
5. Long War Journal (URL: <https://www.longwarjournal.org/>)

SUMMARY

The presented paper is devoted to the study of Modern English Military Vocabulary and Translation Issues. The specificity and typology of military lexical and phraseological units, their features of translation are considered.

The object of the research is English military vocabulary.

The aim of the research was to establish the features of lexical and phraseological units of military topics from modern English and their translation. To achieve this goal, it was necessary to solve a number of the following tasks:

- to define the special vocabulary of the military sphere;
- analyze the vocabulary and phraseological units of military subjects;
- to reveal the semantic features of lexical units;
- systematize phraseological units.

As results of the analysis of English military vocabulary are the following conclusions:

The Fund of military phraseological units is a large layer of ideomatisms, ideophraseomatisms and phraseomatisms. Phraseology of the military field is a large group of phraseological units, most of which, in terms of their structural and semantic features, refer to substantive and verbal phraseological units, which are the most productive stable expressions in any language; to a lesser extent, modal and exclamatory phraseological units are represented in the military sphere, which is explained by the general nature of their applicability.

The theoretical value of the paper is determined by the possibility to use the obtained results for further research into translation military vocabulary and phraseological units. The paper has practical value as well. The findings of the research can be used for the development of special courses in translation.

Key words: *vocabulary, phraseology, phraseological units, military subjects, translation.*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, _____, студент(ка) _____ курсу,
форми навчання _____, факультету _____,
спеціальність _____, адреса електронної
пошти _____,
- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему
« _____ »

_____»
відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.